

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: pedagogiky a psychologie – oddělení sociálních studií

Obor: sociální pedagog

Trestný čin loupež v okrese Česká Lípa

The criminal offence robbery in the district Česká Lípa

Bakalářská práce:

Autor:

Petr ZELENKA

Podpis:

Adresa:

Otakara Nejedlého 138, 471 63, Staré Splavy

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková

Konzultant:

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146072336

Počet:

stran	slov	grafů	tabulek	pramenů	příloh
65	17 646	4	10	15	0

V České Lípě dne 1. 4. 2004

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Hálkova 6

Tel.: 048/535 2515

Fax: 048/535 2332

Katedra: pedagogiky a psychologie – oddělení sociálních studií

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát) Petr ZELENKA

adresa: Otakara Nejedlého 138, 471 63 Staré Splavy

obor (kombinace): sociální pedagog

Název BP: Trestný čin loupež v okrese Česká Lípa

Název BP v angličtině: The criminal offence robbery in the district Česká Lípa

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková

Konzultant:

Termín odevzdání: 30.4.2004

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 9.1.2003

.....
děkan

.....
vedoucí katedry

Převzal (kandidát): PETR ZELENKA

Datum: 11.1.2003

Podpis:

Cíl:

Cílem práce je zjistit podíl trestných činů loupeží na nápadu násilné trestné činnosti, jak se tento trestný čin daří orgánům PČR objasňovat, zda roste počet těchto trestných činů spáchaných se zbraní a další skutečnosti důležité pro vyšetřování této závažné násilné trestné činnosti.

Předpoklady:

1. Trestný čin loupež tvoří více jak 10 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti.
2. Více jak 60 % trestných činů loupeží PČR objasní.
3. Každým rokem dochází k nárůstu trestných činů loupeží spáchaných se zbraní.
4. Více jak 15 % oznámených trestných činů loupeží si poškozený vymyslel.

Metody:

Explorace dostupných dat, vyhodnocení a analýza spisových materiálů.

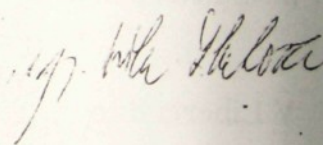
Literatura:

Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád, (Poznámkové vydání s judikaturou podle stavu k 1.1.2002). Linde, Praha 2001.

Musil, J. a kol.: Kriminalistika. Naše vojsko, Praha 1994.

Protivinský, M., Čírtková, L., Hýsek, A., Náchodský, Z.: Bankovní loupeže (přepadení bank, peněžních transportů a kriminalita v bankovníctví). ARMEX, Praha 2001.

Vedoucí práce:

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

Datum: 1. 4. 2004

Podpis:

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat Mgr. Květuši Slukové, která vedla tuto práci a obohatila ji řadou cenných rad a připomínek.

Anotace

Bakalářská práce je rozčleněna na teoretickou a praktickou část. Předmětem teoretické části je vysvětlení pojmů trestný čin, loupež, jejich kriminalistická charakteristika, jsou zde uvedeny metody vyšetřování trestného činu loupež a jeho prevence. Praktická část je zaměřena na zjištění podílu trestných činů loupež na nápadu násilné trestné činnosti v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003, objasněnosti těchto trestných činů, zda roste počet loupeží spáchaných se zbraní a na další skutečnosti důležité pro vyšetřování této násilné trestné činnosti.

Annotation

Bachelor's work consists of two parts – theory and practical. The reason for the theory part is an explanation of the conception such as crime, robbery, its criminal characterisation, what searching methods have been used and its prevention. The aim of the practical part is to find out a portion of robbery crime comparing to a total of crime in the region of Česká Lípa in years between 1999 and 2003 as well as the clarification of this crime. The aim is also to find out if a number of robbery when a weapon is used has been increased and to discover other facts important for an investigation of this violent crime.

Annotation

Diese Arbeit ist in einen theoretischen und einen praktischen Teil aufgeteilt. Den Gegenstand des theoretischen Bereiches stellt die Erklärung der folgenden Begriffe – die Straftat, der Raub und ihr kriminalistischer Charakter dar, im weiteren sind hier die Untersuchungsmethoden der Raubtaten und ihre Vorbeugung angeführt. Der praktische Bereich beschränkt sich auf die Erfassung der Anzahl der Raubtaten im Verhältnis zu den Gesamtstraftaten im Bezirk Česká Lípa für den Zeitraum 1999 – 2003. Weiterhin werden Erklärungen für diese Straftaten aufgezeigt, ebenso ob die Anzahl der räuberischen Delikte mit Waffengewalt wächst, und auf weitere Tatsachen, die für die Untersuchungen dieser Gewaltstraftaten wichtig sind.

OBSAH:

1. ÚVOD	str. 1
2. TEORETICKÁ ČÁST	str. 3
2.1. Trestný čin	str. 3
2.2. Kriminalistická charakteristika trestného činu	str. 3
2.3. Loupež	str. 5
2.4. Kriminalistická charakteristika loupeží	str. 6
2.4.1. Kriminální situace	str. 6
2.4.2. Způsoby páchání	str. 7
2.4.3. Pachatelé loupeží	str. 9
2.4.4. Oběti loupeží	str. 11
2.5. Typické stopy	str. 14
2.6. Typické vyšetřovací situace	str. 15
2.7. Předmět vyšetřování	str. 17
2.8. Podněty vyšetřování	str. 18
2.9. Počáteční úkony	str. 19
2.9.1. Výslech oznamovatele	str. 19
2.9.2. Pronásledování pachatele	str. 20
2.9.3. Ohledání místa činu	str. 20
2.9.4. Ohledání oděvu, prohlídka těla	str. 22
2.9.5. Zadržení, osobní a domovní prohlídka	str. 22
2.10. Vyšetřovací verze, plánování a organizace vyšetřování	str. 23
2.11. Následné úkony	str. 24
2.11.1. Výslech obviněného	str. 24
2.11.2. Výsledky svědků a poškozených	str. 24
2.11.3. Rekognice	str. 27
2.11.4. Znalecké posudky	str. 28
2.11.5. Rekonstrukce	str. 30
2.12. Zapojení veřejnosti do vyšetřování	str. 31

2.13. Prevence	str. 31
3. PRAKTICKÁ ČÁST	str. 33
3.1. Cíl práce	str. 33
3.2. Hypotézy	str. 33
3.3. Metody výzkumu	str. 34
3.4. Vyhodnocení hypotéz a interpretace výsledků	str. 34
3.4.1. Vyhodnocení hypotézy č. 1	str. 34
3.4.2. Vyhodnocení hypotézy č. 2	str. 38
3.4.3. Vyhodnocení hypotézy č. 3	str. 41
3.4.4. Vyhodnocení hypotézy č. 4	str. 43
3.5. Další zkoumané skutečnosti	str. 47
4. ZÁVĚR	str. 61
5. LITERATURA	str. 65

1. ÚVOD

Násilí je doprovodným jevem každého lidského společenství. V tomto smyslu je možné ho chápat jako průvodní fenomén lidského vývoje a přirozenou součást lidského chování. Má nekonečně mnoho podob a variant, které jsou podmíněny ekonomickými, politickými, historickými, náboženskými, sociálními, právními a dalšími podmínkami i situacemi, ve kterých se člověk ocitá.

Historické zkušenosti ukazují, že násilím lze řešit řadu konfliktů, které se v mezilidských vztazích vyskytují, ale násilí vždy zanechává ve vědomí lidí, kteří nesou jeho důsledky, pocit strachu, nenávisti a touhy po odvetě, což často vede k nepředvídatelným důsledkům. Násilné metody řešení problémů v mnoha případech vyvolaly nekontrolovatelnou řetězovou reakci násilných činů, jež v konečné fázi smetla ty, kteří ji rozpoutali. V tomto smyslu lze použití násilí považovat za dvousečnou zbraň, která se kdykoliv může vymknout kontrole.

Navzdory tomuto riziku však existuje mnoho lidí, kteří násilí považují za efektivní a často jedinou cestu k realizaci svých představ. Nutno říci, že je to cesta z jejich hlediska často úspěšná, přestože je doprovázena bolestí, smutkem a utrpením nevinných obětí. Vzhledem k tomu, že násilí není možné z lidských vztahů zcela vyloučit, je cílem každé kulturní a demokratické lidské společnosti jeho projevy omezovat a regulovat. To se děje zejména prostřednictvím legislativy, justice, represivních složek a řady dalších institucí. Nebezpečnost různých forem násilí je z hlediska společnosti – tzn. z hlediska státu – různá. Jednou z nejnebezpečnějších forem násilí, která přímo či nepřímo zasahuje do života jednotlivců, je trestný čin loupež. (1)

Tématem mé závěrečné práce je proto trestný čin loupež v okrese Česká Lípa. Toto téma jsem si vybral proto, že úzce souvisí s mou profesí. Pracuji jako policista Služby kriminální policie a vyšetřování, kdy vyšetřováním trestných činů loupeží se zabývám již řadu let.

Cílem práce je zjistit podíl trestných činů loupež na nápadu násilné trestné činnosti, jak se tento trestný čin daří orgánům Policie České republiky objasňovat, zda roste počet těchto trestných činů spáchaných se zbraní, počet případů, které si poškozený vymyslel a které se vůbec nestaly. Vlastní výzkum bude proveden explorací dostupných dat, vyhodnocením a analýzou spisových materiálů.

Snahou je také shrnout a zhodnotit získané informace a dosavadní zkušenosti s vyšetřováním těchto trestných činů, které by mohli sloužit dalším policistům při řešení této problematiky.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Trestný čin

Co je trestným činem je uvedeno v § 3 trestního zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, kde se uvádí:

1) Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně.

2) Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu.

3) K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li tento zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

4) Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou. (7)

2.2. Kriminalistická charakteristika trestného činu

Trestný čin je složitý sociální jev a různé vědní disciplíny ho zkoumají z mnoha různých aspektů. Také pro kriminalistiku je trestný čin ústředním pojmem; chce-li kriminalistika poskytnout policejním a justičním orgánům účinné prostředky boje s kriminalitou, musí sama studovat zákonitosti trestné činnosti a jim přizpůsobovat metody odhalování, vyšetřování a prevence kriminality.

Ze všech různých stránek trestné činnosti zajímají kriminalistiku především ty, které mají vliv na povahu zanechaných stop, tedy na vznik informací o trestném činu a na proces poznání trestného činu. Popis kriminalisticky relevantních rysů trestného činu podává tzv. kriminalistická

charakteristika trestného činu. Tím, že charakterizujeme trestný čin z hlediska kriminalistických potřeb, orientujeme pozornost kriminalistů na ty znaky, které jsou informačně nejceněnější. Tím nikterak nepopíráme význam ostatních znaků trestného činu, stojících mimo rámec kriminalistické charakteristiky; některé z nich jsou významné z kriminologického nebo trestněprávního hlediska. Často je tomu tak, že nejprve poznáme kriminalisticky relevantní znaky a od nich dospíváme v dalších etapách poznání ke znakům právně relevantním. Mnohé aspekty trestného činu mají současně význam jak pro kriminalistiku, tak pro trestní právo nebo jiné disciplíny.

Žádná charakteristika nepodává vyčerpávající výčet všech vlastností jevu. Také v kriminalistické charakteristice jde o vystižení hlavních rysů trestného činu, důležitých pro jeho poznání. Obsahem charakteristiky nebývají znaky nepodstatné, málo důležité nebo nahodilé.

Kriminalistická charakteristika trestného činu tedy je popisem těch kriminalisticky relevantních vlastností trestného činu, které podstatně ovlivňují proces tvorby stop a proces poznání trestného činu.

Mezi nejdůležitější elementy kriminalistické charakteristiky trestného činu patří tyto skutkové znaky:

- způsob páchání trestného činu
- kriminální situace, za níž je trestný čin páchán
- osobnostní rysy pachatele
- oběť trestného činu
- motiv činu

Kriminalistická charakteristika, předkládaná v podobě teoretického zobecnění velkého množství trestných činů, má značný význam pro praxi. Poznatky v ní obsažené představují bohatou informační bázi. Jestliže se vyšetřovatel ocitne v situaci, kdy jeho znalosti vyšetřovaného trestného činu jsou neúplné, slouží mu typová kriminalistická charakteristika jako informační zdroj, z něhož myšlenkovým postupem vyvozuje hypotézy (vyšetřovací verze) o chybějících faktech. (9)

2.3. Loupež

Trestný čin loupež je uveden v § 234 trestního zákona č. 140/1961 Sb., kde se uvádí:

1) Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo značnou škodu.

3) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu nebo smrt.

(7)

Trestní zákon uvádí loupež mezi trestnými činy proti svobodě, neboť značná nebezpečnost loupeže spočívá především v zásahu do osobní svobody.

Objektem loupeže je tedy jednak osobní svoboda ve smyslu svobodného rozhodování, jednak majetek.

Objektivní stránka záleží v použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí. Tato činnost slouží pachateli k překonání odporu napadené osoby.

Napadenou osobou může být sám vlastník nebo někdo jiný, kdo má věc ve své moci (např. opravář, vedoucí prodejny) nebo hlídač, posel či osoba, jež se jen náhodně postavila do cesty pachateli a bránila mu v uskutečnění záměru. Napadený tedy nemusí mít věc ve své moci ani nemusí mít k věci zvláštní vztah, např. povinnost ji chránit.

Věc, jež je předmětem útoku, je pro pachatele věcí cizí. Kdyby pachatel jinému násilím odňal věc, která mu patří (např. předtím ji napadenému svěřil), šlo by o jiný trestný čin.

U loupeže je násilí prostředkem, aby se pachatel zmocnil cizí věci; o loupež jde i tehdy, když se pachatel pokusil o krádež a k jejímu dokonání použil násilí.

Zmocněním se rozumí, že si pachatel zjedná možnost volně s věcí nakládat s vyloučením toho, kdo ji měl dosud ve své moci. Přitom nerozhoduje, zda si pachatel chtěl věc přivlastnit nebo ji chtěl odevzdat jiné osobě anebo zda ji chtěl užívat přechodně či zničit. O zmocnění se věci jde i tehdy, když ohrožovaná osoba sama věc pod tlakem pohrůžky vydá.

Čin je dokonán užitím násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí; není třeba, aby se pachatel věci zmocnil. (13)

2.4. Kriminalistická charakteristika loupeží

Loupež je považována za jeden ze společensky nejzávažnějších trestných činů. Představuje nejen útok na cizí majetek, ale i na tělesnou integritu oběti. Pohrůžka bezprostředního násilí při loupeži může přerůst bez závažnějších příčin ve skutečné násilí. Přímé útoky na život a zdraví oběti s cílem zmocnit se cizí věci nabývají často takové intenzity, že jsou příčinou smrti napadené oběti bez ohledu na výši způsobené škody.

Spáchání loupeže vyvolává u obyvatel silný pocit ohrožení, narušuje normální chod společenského života a snižuje jeho kvalitu. Protože loupežím se dostává značné publicity ve veřejných sdělovacích prostředcích, může vést zvyšující se počet loupeží k neadekvátním obavám o život a majetek obyvatelstva na určitém teritoriu nebo u určité profese. (10)

2.4.1. Kriminální situace

Kriminální situaci, ve které probíhá loupež, tvoří zejména:

- charakter místa činu (např. zda je místo činu ve velkoměstské aglomeraci či na místě s menší koncentrací obyvatel atp.),
- doba spáchání loupeže,
- charakter napadených osob (např. ozbrojený a řádně vycvičený ochránce, nemocná přestárlá osoba, osoba v podnapilém stavu atp.).

Pachatelé se mohou kriminální situaci přizpůsobit (např. získat informace o charakteru napadeného objektu, přesně naplánovat loupež v určitém čase, opatřit účinné zbraně, připravit odchodovou cestu atp.), mohou situaci využít (např. zaútočit na opilého člověka) nebo mohou situaci ovlivnit (např. vylákat osobu na odlehlé místo pod příslibem sexuálních služeb). (10)

2.4.2. Způsoby páčání

Způsoby páčání loupeží lze klasifikovat podle různých hledisek. Za základní kritérium klasifikace loupeží lze považovat intenzitu agrese a charakter napadeného objektu. Dalším kritériem klasifikace může být např. existence předchozího kontaktu pachatel-oběť.

Podle intenzity agrese lze vymezit následující druhy loupeží:

- loupeže páčané použitím pohrůžky bezprostředního násilí (např. pachatel namíří zbraň na přepadenou osobu a vyzve jí, aby mu vydala peněžní hotovost),
- loupeže páčané užitím přímého fyzického násilí,
- loupeže páčané uvedením osoby do stavu bezbrannosti lší (např. pachatel namíchá do nápoje silný uspávací prostředek s úmyslem zmocnit se cizí věci v době, kdy oběť bude omámena účinky podané látky).

Uvedené skupiny trestných činů loupeží se od sebe výrazně odlišují ve způsobu spáchání a tím jsou determinovány i stopy.

V prvním případě jsou k dispozici zejména stopy ve vědomí osob a věcné důkazy, kterými mohou být věci pocházející z trestné činnosti, zbraně zajištěné u pachatele, případně stopy materiální svědčící o přítomnosti pachatele na místě činu nebo v jeho bezprostřední blízkosti (např. pachatel čekal na oběť nedaleko místa činu a zanechal na tomto místě nedopalky cigaret, stopy obuvi).

Ve druhém případě se užití přímého fyzického násilí projevuje v celé řadě stop materiálních (např. bodné, řezné, tržné či střelné rány a zhmožděny na těle oběti, stopy či mikrostopy na oděvu oběti, v některých případech i stopy

na místě činu nebo v jeho bezprostředním okolí, stopy po obraně na těle pachatele).

Ve třetím případě jsou materiální stopy sice vzácné, ale zkoumáním tělních tekutin poškozeného nebo zbytků konzumovaných nápojů lze prokázat použití uspávacího prostředku.

Podle charakteru napadeného objektu můžeme rozlišovat loupežná přepadení peněžních ústavů, přepravy peněz, obchodů, provozoven a jiných živnostenských prostor, bytových prostor, dopravních prostředků a loupežná přepadení prostá (např. loupežná přepadení občanů v parku nebo na ulici, která obvykle nevyžadují zvláštní přípravné činnosti).

Podle existence předchozího kontaktu pachatel-oběť dělíme loupeže do následujících skupin:

➤ loupeže bez předchozího kontaktu:

- napadení ze zálohy (pachatel je až do posledního okamžiku skrytý, k oběti se přiblíží nejčastěji zezadu nebo z boku a překvapivým útokem ji ochromí; oběť nemá zpravidla reálnou možnost se bránit a není schopna popsat pachatele; často vedou tyto útoky k bezvědomí oběti, nezřídka ji ohrožují na životě),
- frontální napadení (tyto způsoby napadení mají různé varianty, společným znakem je napadení zepředu, kdy oběť má možnost vnímat útočníky a v některých případech může obranou odvrátit útok).

➤ loupež po předchozím kontaktu je charakteristická tím, že oběť se před vlastní loupeží zdržovala dobrovolně ve společnosti pachatele. Pachatel tento předchozí kontakt někdy navazuje již s loupežným úmyslem, jindy tento úmysl pojme až v průběhu předchozího styku. V rámci této skupiny lze rozeznávat následující varianty:

- po společné konzumaci alkoholu,
- v souvislosti s provozováním prostituce,

- po předchozím klamavém jednání (např. oběť je vylákána na obchodní jednání s vidinou „zaručeně výhodné investice“ a na místě jednání je napadena pachateli, kteří se zmocní peněžní hotovosti, motorového vozidla atp. Loupeže uvedeného charakteru se často vyznačují brutalitou a často vedou k usmrcení oběti).

Významným hlediskem ve způsobu spáchání loupeží je použití zbraně, s čímž úzce souvisí stále častěji se vyskytující přípravná jednání spočívající zejména:

- v „typování“ vhodné oběti nebo objektu včetně získávání informací o oběti či objektu,
- v plánování činu se spolupachateli,
- v obhlídce místa činu,
- v opatřování zbraně, dopravních prostředků, převleků, maskování. (10)

2.4.3. Pachatelé loupeží

Je-li trestný čin loupeže spáchán neznámým pachatelem, jsou východiskem k jeho odhalení jím zanechané stopy. Poznávací proces se vyjadřuje schématem od stop-k pachateli. Proto se pečlivě zkoumají vzájemné souvislosti mezi stopami a pachatelem. K zobrazení pachatelových vlastností ve stopách dochází dvěma způsoby (event. oběma současně):

- pachatel sám se aktivně podílí na přenosu svých vlastností do stop (např. uchopí zbraň a přitom na ní vytvoří otisky prstů),
- pachatel sám zůstane pasivní, ale jinými aktivními procesy dojde k zobrazení jeho vlastností do stop (např. pachatel je při pobytu na místě činu vyfotografován náhodným svědkem).

Pachatelé loupeží jsou nositeli množství různých vlastností, z nichž zvláštní význam mají zejména:

- vlastnosti, které se snadno a výrazně zobrazují ve stopách; takovou povahu mají např. vnější morfologické znaky lidského těla, jimiž pachatelé často kontaktují předměty na místě činu, jako jsou papilární linie na prstech a dlaních, nebo biologické vlastnosti krve, která často figuruje jako stopa násilných trestných činů;
- vlastnosti vysoce specifické, mající značnou individualizační hodnotu (např. tzv. zvláštní znamení v popisu člověka);
- vlastnosti trvalé, podléhající jen malým změnám v čase; trvanlivost vlastností pachatele je zvláště důležitá tehdy, jestliže mezi spácháním trestného činu a jeho vyšetřováním uplyne delší doba a dále tehdy, jestliže vlastnosti pachatele mají být evidovány v kriminalistických databázích; tomuto požadavku dobře vyhovují např. papilární linie nebo genetický kód DNA, málo trvanlivou vlastností je např. tělesná hmotnost;
- vlastnosti, které jsou obtížně odstranitelné, nesnadno změnitelné a nesnadno utajitelné; pachatel např. lehce změní barvu vlasů, avšak těžko utají vadu ve výslovnosti;
- vlastnosti nápadné, jichž si snadno všimnou svědci a které si dobře zapamatují, jako je např. jizva, tetování, amputace, plešatost, vousy apod.; čím jsou tyto znaky odlišnější od normálu, tím mají větší kriminalistický význam.

Chování pachatelů v průběhu vyšetřování je velmi specifické a odchylné od chování lidí v jiných životních situacích.

Důležité je znát zejména postoj pachatele ke spáchanému deliktu, tj. uznává zavrženíhodnost činu a zda jeho spáchání lituje nebo naopak zda trestný čin vnitřně schvaluje. Tento postoj k deliktu zpravidla vyplývá z hlubinných rysů pachatelovy osobnosti, např. z jeho charakteru, z hodnotové orientace, z morálních vlastností, které jsou dlouhodobě utvářeny a jsou natolik fixní, že je lze během vyšetřování obtížně ovlivňovat. Protože struktura osobnosti pachatelů trestných činů je velmi často utvářena patologicky, lze se relativně často setkat s tím, že pachatelé svůj delikt vnitřně schvalují, neshledávají v něm nic závadného, nepocítují žádné morální

výčitky; pokud vůbec něčeho litují, pak spíše toho, že měli „smůlu“ a nepodařilo se jim uniknout odpovědnosti. S tímto postojem je třeba počítat např. u recidivistů a jiných sociálně narušených osob. Spoléhat se na to, že v průběhu vyšetřování se podaří tento postoj pachatele změnit, je málo nadějně; verbálně vyjadřovaná lítost je často neupřímná a sleduje pouze osobní prospěch (vyměření mírnějšího trestu). Toto ovšem neplatí paušálně, i mezi pachateli trestných činů se lze setkat s osobami, které činu hluboce litují. Chování takových osob je zpravidla kooperativnější, nekladou tolik překážek vyšetřování.

Pro orgány činné v trestním řízení je významnější postoj pachatele k doznání, který se může, ale nemusí krýt s postojem k deliktu. Znamená to, že i pachatel, který akceptuje společensky uznávanou hierarchii hodnot a vnitřně uznává nepatřičnost deliktu, může jeho spáchání popírat (z obavy před trestem a před společenským odsouzením). Naopak pachatel, který delikt vnitřně schvaluje a nevidí v něm nic závadného, se někdy k deliktu přiznává.

Postoj k doznání není natolik stabilní jako postoj k činu a může se v průběhu trestního řízení i několikrát změnit. Motivy k doznání a k zapírání mají protikladný charakter a vyvolávají konflikt ve vědomí pachatele. Jestliže kriminalista zná motivační faktory a vlastnosti pachatele, může do dynamiky tohoto konfliktu zasáhnout a usměrnit ho ve prospěch zjištění pravdy. Tak lze např. vhodnou stimulací posílit vyšší morální city nenarušeného pachatele; vhodnou prezentací usvědčujících důkazů lze obviněného přesvědčit o neudržitelnosti zapírání apod. Tyto postupy jsou vypracovávány jako součást taktiky výslechu. (10)

2.4.4. Oběti loupeží

Oběti násilných trestných činů představují specifickou viktimologickou skupinu. Liší se od obětí jiných (např. majetkových) trestných činů. Prošly totiž extrémní situací, která přesahuje lidskou představivost v očekáváních, jaké nepříjemnosti mohou člověka v běžném životě potkat. Násilí, které

směřuje proti životu a zdraví, zraňuje vždy také psychiku oběti. Psychická traumatizace se projevuje různými potížemi. Ačkoliv byly oběti původně po psychologické stránce zcela odlišné, vtiskne jim viktimizace na určitou dobu některé společné znaky. Jde zejména o:

➤ **přetrvávající strach**

Kontakt s fyzickým násilím vyvolává obvykle existenciální strach. Normálním psychologickým důsledkem střetu s fyzickým násilím je téměř vždy následný a dlouho přetrvávající pocit strachu. Strach je poměrně neohraničený, není tedy vázán na jasně vykreslené situace, místa či osoby. Kognitivní, uvědomovanou složku strachu oběti popisují jako silnou obavu, že se něco podobného může přihodit znovu. Oběť má zvýšenou potřebu bezpečí, okolí jí připadá nečitelné a plné skrytého nebezpečí, neví, komu může věřit. I policii vnímá pod tímto zorným úhlem. Při kontaktu s kriminalistou může oběť prožívat zvláště intenzivní pocity strachu. Strach totiž často narůstá v situacích, kdy je oběť nucena proti své vůli na kritický incident znovu vzpomínat. Strach pak blokuje fungování paměti. Důsledkem jsou přirozené potíže oběti s vybavováním si kritické události. Při výslechu, ale i dalších vyšetřovacích úkonech, jako je rekognice, rekonstrukce či vyšetřovací experiment, může oběť na nepoučené policisty působit nejistě a nevěrohodně;

➤ **pocity viny**

Snad vůbec nejrozšířenější mýtus o obětech trestných činů tvrdí, že typickou reakcí poškozeného na prožitou újmu je chuť na odplatu a revanš. Podle tohoto předpokladu by oběť měla energicky a ze všech sil podporovat dopadení a potrestání pachatele, aby uspokojila svou pomstychtivost. Ovšem mýtus o pomstychtivé oběti je zavádějící. Pro oběti fyzického násilí dokonce platí zásadně jiná reakce na prožitou újmu. Hlavní potřebou oběti není pomsta ani potrestání pachatele, nýbrž zajištění vlastního bezpečí a pochopení individuálního smyslu kritické události. Podle racionálního myšlení má každá událost svoje příčiny. Jestliže je známe, můžeme výskyt události kontrolovat. Tato myšlenková struktura je velmi pevná a uplatňujeme ji i při viktimizaci. Oběť chce pochopit, proč se kritický incident stal právě jí. Ve své mysli se

opakovaně vrací k události, hledá svoje osobní vysvětlení v mentálních pochodech, které odborně nazýváme „překontextování“ či „přeznačkování“ události. Tento proces hledání smyslu je důležitý pro obnovu iluze kontroly. Poznáme-li předpokládané příčiny (tj. proč jsme se stali obětí násilného trestného činu), můžeme se napříště takovým příčinným okolnostem vyhnout a tím snížit pravděpodobnost viktimizace. Je běžné, že oběť v pochodech překontextování připisuje vinu za spáchaný trestný čin sama sobě (neměla nikam chodit, neměla otevírat dveře, měla použít tísňový signál, měla tušit nebezpečí atd.). Sebeobviňování (přijetí myšlenky o domnělé vlastní spoluvině) představuje často jediný volný a současně věrohodný prvek, který může oběť použít pro pochopení toho, co se stalo. Ač to zní paradoxně, působí sebeobviňování (alespoň některé jeho formy) ozdravně, protože redukuje nevysvětlitelnost a iracionalitu trestného činu z pohledu oběti. Ta si vyčítá, že určitým bezděčným způsobem usnadnila pachateli jeho zákeřný skutek. Sebeobviňování je vnitřní psychický mechanismus související s postupným zpracováním kriminálního činu v mysli oběti. Na jedné straně v určité míře pomáhá obnovit iluzi kontroly, na druhé straně sebeobviňování komplikuje vztah oběti ke kriminalistům.

Při kontaktu s oběťmi násilí se dostávají kriminalisté do psychologicky náročné situace. Zvláště v obtížných kriminálních případech, kdy nové informace k věci lze pravděpodobně získat jen od oběti, je na místě pracovat s viktimologickými poznatky. Typické problémy při výslechu obětí násilí lze shrnout do těchto bodů:

➤ **spolehlivost líčení kritické události (přesnost očitých svědectví)**

Pod tento bod lze zahrnout výslech oběti, která je motivována podat kvalitní a bohaté líčení. Klíčovou je pak otázka, jaký vliv mohou mít emoce, které oběť na místě činu prožívala, na spolehlivost a přesnost jejího svědectví, zejména ohledně popisu pachatele. Obecně je nutno konstatovat, že jde o velmi sporný problém, kdy lze říci, že vzpomínka na projevy násilí je hlubší, ale zapamatování detailů je horší. Vše nasvědčuje tomu, že brutalita útoku zvyšuje množství pozornosti věnované ohnisku děje.

V konkrétním případě je například podstatné, zda je z pohledu oběti ohniskem děje obličej útočníka, či naopak útočná zbraň. Není-li zbraň viditelná, dominuje spíše figura útočníka. Strach tedy pozornost zužuje a současně zaostřuje na centrální prvek situace. Ten by měla být oběť schopna později popsat celkem věrohodně, periferii dění však nikoli.

➤ **potíže při vybavování kritické události**

Častou komplikací při výslechu oběti jsou její potíže s rozpomínáním na kritické momenty trestného činu. Jde o situaci, kdy oběť je sice ochotna spolupracovat s vyslychajícím, z různých důvodů si však nemůže vybavit důležité údaje. Psychologická podstata této varianty spočívá v momentálním zablokování mentálních funkcí, nejčastěji přímo paměti. Vhodné psychologické působení proto předpokládá využití postupů pro osvěžení paměti. V odůvodněných případech se speciálně u obětí násilí používá kontrolovaný návrat na místo činu či postupy podobné rekonstrukci.

➤ **neochota spolupracovat s policií**

Nejčastějším důvodem neochoty oběti násilí spolupracovat s policií bývá strach z pachatele. V pozadí je obava, že pachatel disponuje velkou mocí kontrolovat oběť či její privátní okolí. Jeho moc může také plynout z finančních prostředků nebo z vlivných známostí. Pachatel může mít také přístup k citlivým informacím o oběti, které by ji mohly zdiskreditovat. Pravděpodobná je psychologická úvaha, že oběť svého pachatele zná anebo se domnívá, že ho zná. V této situaci je pro kriminalistu důležité vcítit se do myšlení oběti. (3)

2.5. Typické stopy

Typickými stopami loupeží jsou zejména stopy ve vědomí. Tato skutečnost vyplývá z faktu, že ve většině případů loupežných přepadení oběť přišla nutně s pachatelem do styku a měla možnost si zapamatovat jeho podobu (jistou výjimku tvoří přepadení ze zálohy).

Předpokladem pro vznik kvalitního vjemu (zejména u očítých svědků) a dobré zapamatování podoby pachatele, jakož i průběhu loupeže, je fakt, že loupež je nápadnou a neobvyklou událostí, která vzbudí živou pozornost. Vedle toho se však uplatňují i některé negativní faktory, působící hlavně na oběť, které jsou příčinami deformací vznikajících v jednotlivých etapách formování svědecké výpovědi.

Nejvíce materiálních stop se zpravidla vyskytuje při použití fyzického násilí. Uvedení do stavu bezbrannosti lstí a pohružky bezprostředního násilí zanechávají zpravidla stop méně.

Materiální stopy trestného činu se nacházejí zejména:

- na místě činu (např. stopy krve, sliny na nedopalcích cigaret, nábojnice, zbraně nebo jiné předměty, pachové stopy, trasologické stopy, knoflíky z oděvu, stopy střelby atp.),
- na těle oběti a oděvu (např. řezné, bodné, zhmožděné a střelné rány, pohmožděniny a jiná zranění, kontaktní mikrostopy atp.),
- na těle pachatele a jeho oděvu (např. stopy po obraně oběti, kontaktní mikrostopy, krevní stříkance, vlasy, povýstřelové zplodiny, stopy barvy z nástražných zabezpečovacích prostředků atp.),
- na předmětech použitých k loupeži (např. na maskovacích kuklách zejména vlasy, na noži krev oběti, na střelných zbraních povýstřelové zplodiny atp.).

Jako důležité důkazy slouží též odcizené věci, zbraně, jimiž byla loupež spáchána, dopravní prostředky použité při loupeži, části lepících pásek použitých ke spoutání oběti atd. (10)

2.6. Typické vyšetřovací situace

Za typické počáteční situace při vyšetřování loupeží lze považovat následující situace:

- **Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin loupeže, pachatel nebo spolupachatel byl zajištěn na místě činu nebo v jeho bezprostřední blízkosti.**

V případě této vyšetřovací situace přechází vyšetřování přímo do své druhé fáze (fáze rozvinutého dokazování) a to zahájením trestního stíhání pachatele, nebo alespoň některého ze spolupachatelů. Vyšetřování je tedy zaměřováno na shromažďování důkazů prokazující místní, časové a příčinné souvislosti mezi jednáním pachatelů a spáchaným trestným činem a jeho následky. Pokud nejsou zadrženi všichni pachatelé, probíhá současně shromažďování informací ke ztotožnění dalších pachatelů a pátrání po pachatelích, případně po dopravních a jiných prostředcích použitých k loupeži nebo po věcech pocházejících z trestné činnosti.

- **Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin loupeže, avšak nedovolují vyslovit důvodné podezření, že tento čin spáchala určitá osoba, údaje k zjištění totožnosti pachatele nebo pachatelů jsou k dispozici.**

Jde zejména o případy, kdy je znám popis pachatele (pachatelů), je vytvořen pravděpodobný portrét pachatele, nebo je k dispozici záznam z bezpečnostních kamer objektu, ve kterém došlo k loupeži atp. V těchto případech je proces vyšetřování zaměřen k zadokumentování pramenů důkazů, zjištění totožnosti pachatelů a vypátrání jejich pobytu, zjištění identifikačních znaků věcí pocházejících z loupeže, případně identifikačních znaků prostředků použitých k loupeži a pátrání po nich.

- **Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin loupeže, informace o identifikačních znacích pachatele (pachatelů) nejsou k dispozici nebo jsou pouze povrchní, identifikační znaky odcizených věcí nejsou k dispozici.**

V těchto případech je vyšetřování v počáteční etapě zaměřeno na zadokumentování dosažitelných pramenů důkazů, získání informací o identifikačních znacích pachatelů, typování možných pachatelů, získání

informací o identifikačních znacích věcí pocházejících z trestné činnosti, prostředků použitých ke spáchání loupeže a pátrání po nich.

- **Zjištěné skutečnosti (kromě výpovědi oběti) nenasvědčují tomu, že se stal trestný čin, informace k zjištění totožnosti pachatele nejsou k dispozici, identifikační znaky odcizených věcí se nedaří zjistit.**

Jde zejména o případy, kdy poškozený oznámí loupež se značným opožděním, neví kde přesně k loupeži došlo, v jeho výpovědi jsou závažné logické rozpory, na místě činu při jeho ohledání jsou zjištěny negativní okolnosti, informace zjištěné šetřením na místě a v jeho blízkosti jsou v rozporu s výpovědí oznamovatele atp.

V těchto případech se v počáteční etapě veškeré úsilí zaměří na zjišťování pramenů důkazů podporujících či vyvracejících výpověď oznamovatele, vypracování časového snímku pohybu oběti před loupeží, zjišťování osobních poměrů oznamovatele, případně stavu hospodaření organizace, která byla loupežně přepadena (např. zda v pokladně mohla být, resp. byla peněžní hotovost v určité výši, zda zaměstnanci nezpůsobili organizaci finanční ztráty, případně jiný motiv, který by mohl vést k inscenaci či fňgování loupeže atp.), důsledné prověření výpovědi oznamovatele všemi dostupnými prostředky. (10)

2.7. Předmět vyšetřování

Trestný čin loupeže představuje útok na dva zákonem chráněné objekty, jimiž jsou svoboda člověka a majetek. Z uvedeného vyplývá, že je tedy také třeba zjišťovat a dokazovat zejména:

- použití fyzického násilí, pohrůžky bezprostředního násilí nebo uvedení osoby do stavu bezbrannosti lstí s úmyslem zmocnit se cizí věci,
- specifikaci předmětu zájmu pachatele (čeho se pachatel zmocnil nebo čeho se měl v úmyslu zmocnit),

- vlastnický vztah k věci, která byla předmětem zájmu pachatele (pachatel se může hájit tvrzením, že věc, kterou chtěl získat, není cizí věcí, ale majetkem pachatele),
- jakým způsobem a jakými prostředky byla realizována hrozba bezprostředního násilí, fyzického násilí nebo jakými prostředky byla oběť uvedena do stavu bezbrannosti lší,
- za jakých okolností k loupeži došlo,
- jakou tělesnou újmu utrpěla oběť, jaké jsou její následky, výše způsobené škody,
- přípravná jednání předcházející loupeži (např. od koho a jak byly opatřeny zbraně a jiné prostředky použité k loupeži, kdo podal informace potřebné k provedení loupeže, jakým způsobem byly opatřovány nezbytné informace o objektu atp.),
- zda se jednalo o organizovanou skupinu či zločinné spolčení,
- kdo organizoval loupež, rozdělení úloh spolupachatelů, kdo z osob, které se přímo na loupeži nepodílely, věděl o přípravě a dokonání loupeže,
- obsah plánu loupeže a obsah dohody o intenzitě násilí (např. zda byli spolupachatelé alespoň srozuměni s tím, že v případě odporu oběti bude usmrcena atp.),
- jak bylo naloženo s věcmi pocházejícími z trestné činnosti (kde se nacházejí, kdo je má v držení, zda ví, že se jedná o věci pocházející z loupeže atp.),
- jaké byly motivy inscenace loupeže atd. (10)

2.8. Podněty k vyšetřování

Typickým podnětem u trestných činů loupeží je telefonické nebo ústní oznámení podávané poškozeným, svědky nebo zdravotnickými zařízeními. Nejčastěji je již z takového oznámení zřejmé, že podezření ze spáchání trestného činu je dostatečně odůvodněno. Oznámení obvykle obsahují i informace vhodné k pátrání po horké stopě. Nejasná a neúplná bývají

oznámení těžce zraněných a podnapilých osob, což nesmí být důvodem odkladu okamžitě realizovatelných úkonů (ohledání místa činu, operativní šetření na místě a v jeho blízkosti, pronásledování pachatele po horké stopě atp.).

Podnětem k zahájení vyšetřování loupežných přepadení při kterých dojde k usmrcení oběti bývá nejčastěji nález mrtvoly. (10)

2.9. Počáteční úkony

2.9.1. Výslech oznamovatele

Výslech oznamovatele (obvykle oběti) bývá zpravidla prvním zdrojem informací o loupeži. Při výslechu je třeba se zaměřit zejména na tyto otázky:

- proč a za jakých okolností byl oznamovatel (poškozený) na místě činu nebo jak se na místo činu dostal,
- jakých věcí se pachatelé zmocnili, popis a množství,
- doba spáchání loupeže,
- odkud a jak se na místě objevil pachatel, případně kde s ním navázal poškozený kontakt,
- co předcházelo loupeži,
- popis pachatele, popis motorového vozidla použitého při loupeži,
- způsob spáchání, zejména doslovný obsah výhrůžek, druh a intenzita použitého násilí, zbraně, dopravních prostředků atp.,
- zda byly na místě další osoby, jejich chování,
- chování poškozeného během činu (např. způsob obrany či odporu, volání o pomoc, zda mohl pachateli způsobit zranění, poškodit oděv),
- jak se pachatel vzdálil z místa loupeže, jak se vzdálil z místa činu poškozený a co dělal poté,
- kdo mohl vědět o tom, že poškozený bude v určitou dobu na místě činu a co má při sobě, zda poškozený má na někoho podezření.

Jestliže je oznámení podáváno krátce po činu, je třeba vést výslech šetrně, protože oběť se může nacházet v těžkém psychickém nebo i fyzickém traumatu, kterým může být ovlivněna i hodnověrnost výpovědi. V případě výslechu těžce zraněných osob nebo osob v podnapilém stavu je třeba získat pouze základní informace potřebné k pátrání po pachateli a podrobný výslech provést později.

Očitým svědkům se při výslechu v rámci opatrování potřebných vysvětlení kladou v podstatě stejné otázky jako poškozenému. (10)

2.9.2. Pronásledování pachatele

Tento postup přichází v úvahu jen v případech, je-li loupež oznámena bezprostředně po činu a byly získány informace, na jejichž základě lze pachatele vypátrat. Cílem je zadržet pachatele na útěku ještě před tím, než se ukryje a než se zbaví usvědčujících důkazů.

Podle okolností případu se volí tzv. „pročesávání terénu“, pronásledování autohlídkami nebo přehrazení únikových cest (kontroly na silnicích, na nádražích apod.). Ve vhodném terénu lze využít k pronásledování pachatele i služebního psa jeho nasazením na pachovou stopu pachatele. (10)

2.9.3. Ohledání místa činu

Loupež, stejně jako každá jiná událost, probíhá v konkrétních podmínkách místa a času. Průběh události způsobuje v okolní realitě změny. Informace obsažené ve změnách objektů, na něž bylo působeno, se nevztahují pouze k samotné události nebo jevu, jeho průběhu, ale i k příčinám a okolnostem, za kterých k události došlo, k osobám, které se na události účastnily, nástrojům které byly využity, k motivům jednání atp. Na základě vydělení takových informací ze změn materiálních objektů nebo z vědomí člověka může být poznán a objasněn trestný čin, případně může být zjištěno, že prověřovaná událost není trestným činem.

Ohledání je metoda kriminalistické praktické činnosti, jejíž podstata spočívá v cílevědomém, přímém, bezprostředním pozorování a zkoumání kriminalisticky relevantních objektů vlastními smysly orgánů činných v trestním řízení, ve vyhledávání změn, dokumentování stavu objektů a hodnocení vlastních zjištění.

Ohledání místa činu se uskutečňuje zjišťováním, zkoumáním, hodnocením a podchycováním materiální situace místa. To umožňuje zejména:

- vytvořit si celkovou představu o kriminalisticky významném místě,
- zjistit, jaké konkrétní objekty se na místě nacházejí, posoudit jejich účel a význam, případně vztah k vyšetřované události,
- stanovit vzájemné prostorové a jiné vztahy mezi jednotlivými objekty na místě a dokumentovat jejich polohu a stav,
- vyhledat, zajistit a předběžně zkoumat stopy a jiné důkazy nacházející se na místě,
- vyvodit domněnky o příčinách odchylek od normální situace místa,
- vyvodit domněnky o druhu a charakteru použitých nástrojů,
- modelovat pravděpodobný mechanismus události včetně činností osob přítomných na místě,
- modelovat některé charakteristické rysy pachatele,
- vyvodit domněnky o charakteru události.

Přestože u některých loupeží se nepředpokládá masivní vznik stop na místě činu (např. při použití pohrůžky bezprostředního násilí), je třeba vždy neodkladně na místo činu vyjet a místo činu ohledat a to i tehdy, je-li loupež oznámena opožděně (ohledáním místa činu lze nejen vyhledat a zadokumentovat stopy a jiné soudní důkazy, ale získat též informace o povaze terénu a charakteru místa, rozmístění různých objektů apod.). Hranice ohledání se doporučuje vymezit poměrně široce a ohledávat též okolí, kde lze nalézt stopy obuvi a dopravních prostředků, nedopalky cigaret, ztracené předměty, odhozené usvědčující předměty (např. peněženku, tašku, z níž pachatel odcizil peníze), odhozené zbraně.

Je-li to možné, doporučuje se k ohledání přibrat poškozenou osobu nebo očitého svědka. Tyto osoby doplňují na místě činu svou výpověď o různé detaily a mohou upozornit na důležité stopy. (10)

Základní princip, ze kterého vychází zkoumání na místě činu, zformuloval počátkem 20. století Francouz Edmond Locard. Zní celkem jednoduše: „Každý kontakt zanechává stopu.“ Jinými slovy řečeno, každý zločinec něco na místě činu nechává a zároveň si sám s sebou něco odnáší. (6)

2.9.4. Ohledání oděvu, prohlídka těla

Ohledání oděvu a zevní prohlídka těla poškozeného se provádí okamžitě po oznámení, protože hrozí nebezpečí z prodlení. Některé stopy mohou být na oběť přeneseny z těla pachatele (při vzájemném zápase). Je-li poškozený zraněn, provádí prohlídku lékař.

Stejné úkony se uskutečňují u obviněného, jestliže byl dopaden v době, kdy na jeho oděvu nebo těle ještě mohou být stopy činu. (10)

2.9.5. Zadržení, osobní a domovní prohlídka

Vysoká nebezpečnost loupeže odůvodňuje provedení těchto úkonů v co nejkratší době po spáchání činu.

Zadržení pachatelů loupeží si vyžaduje náležitou přípravu (potřebné množství sil a prostředků), protože jde často o agresivní, ozbrojené pachatele, jimž hrozí vysoký trest. Kladení odporu s použitím zbraně při zadržení těchto osob lze tedy důvodně předpokládat.

Cílem osobní a domovní prohlídky, prohlídky motorového vozidla, případně jiných prostor, je nalezení věcí důležitých pro trestní řízení, za které lze považovat zejména věci pocházející z trestné činnosti, zbraně, kukly, oděv, který měl pachatel při loupeži na sobě atp. (10)

2.10. Vyšetřovací verze, plánování a organizace vyšetřování

Pokud nebyl pachatel loupeže při činu nebo bezprostředně po něm zadržen, je prvořadým úkolem vytýčit verze o pachateli.

Podkladem pro vytyčení verzí o pachateli jsou zejména:

- popis pachatele,
- poznatky o způsobu spáchání loupeže,
- poznatky o osobách, které znaly poměry v napadeném objektu a znaly informace např. o době a trase převozu hodnot, majetkových poměrech poškozeného atp.,
- poznatky o oběti, o způsobu jejího života, společenských stycích, o majetkových poměrech oběti atp.,
- poznatky o výskytu podezřelých osob v okolí místa činu před spácháním loupeže,
- poznatky o podezřelém chování některých osob po spáchané loupeži (nadměrné utrácení peněz, neočekávané zmizení osoby z místa bydliště atp.).

Dále bývají vytyčovány i verze ke způsobu jednání pachatele po činu a pátrací verze o pravděpodobném místě výskytu věcí pocházejících z trestné činnosti nebo věcí využitých při provedení loupeže. Tyto verze mají význam zejména proto, že vhodnými operativně pátracími opatřeními lze pachatele při těchto činnostech přistihnout, případně získat jiné kriminalisticky relevantní informace.

Zvláštním případem jsou verze o inscenaci či fňgování loupeže. Tyto verze se vytyčují v případech, kdy informace podávané obětí jsou v rozporu s fakty zjištěnými jinými prostředky, na místě činu se vyskytly negativní okolnosti, majetkové poměry poškozeného se před loupeží zhoršily, poškozený žije pochybným způsobem života atp.

Plánování vyšetřování loupeží je základním předpokladem úspěšnosti práce vyšetřovatele. Vyšetřování loupeží vyžaduje rychlý postup a součinnost

většího počtu subjektů (kriminální policie, pořádkové policie, dopravní policie, specialistů kriminalisticko technických a expertizních pracovišť). Proto má charakter týmové práce. (10)

2.11. Následné úkony

2.11.1. Výslech obviněného

Výslechy obviněných z trestného činu loupeže patří, vzhledem k osobnostním vlastnostem pachatelů, k velmi náročným procesním úkonům. Častěji než u jiných typů delikventů se setkáváme s tvrdošíjným zapíráním, promyšlenou a předem připravenou obhajobou, falešnými alibi apod. Pachatelé loupeží doznávají trestnou činnost zpravidla pouze pod tíhou přesvědčivých důkazů. Obvykle znají metody a prostředky práce policie a dokáží klást účinný odpor procesu zjišťování skutkového stavu věci a využít všech slabin a chyb vyšetřování.

Výslech se doporučuje zaměřit na zjištění údajů o podrobném časovém snímku pohybu pachatele před loupeží jakož i po spáchání loupeže, o přípravných jednáních a aktivitách, případných spolupachatelích, jejich úlohách, domluvě o způsobu a intenzitě násilí, kdo použil zbraně atp.

Dále je třeba věnovat pozornost otázkám majetkových poměrů obviněného, jeho výdajům, vztahu k místu činu a oběti, otázkám původu zbraní a jiných předmětů nalezených při osobní a domovní prohlídce, původu zranění a jiných stop na těle a oděvu. (10)

2.11.2. Výslechy svědků a poškozených

Při výsleších svědků a poškozených se často můžeme setkat s případy, kdy svědci nebo poškození ve strachu o svoje zdraví a život žádají o utajení totožnosti a podoby svědka. Jsou-li splněny zákonné podmínky, doporučuje se postup ve smyslu § 55 odst. 2 trestního řádu: (10)

„Nasvědčují-li zjištěné okolnosti tomu, že svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědectví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv, a nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem, orgán činný v trestním řízení učiní opatření k utajení totožnosti i podoby svědka; jméno a příjmení a jeho další osobní údaje se do protokolu nezapisují, ale vedou se odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen orgány činné v trestním řízení v dané věci. Svědek se poučí o právu požádat o utajení své podoby a podepsat protokol smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je pak veden. Je-li třeba zajistit ochranu těchto osob, orgán činný v trestním řízení učiní bezodkladně všechna potřebná opatření. Zvláštní způsob ochrany svědků a osob jim blízkých stanoví zvláštní zákon. Pominou-li důvody pro utajení podoby svědka a oddělené vedení osobních údajů svědka, orgán, který v té době vede trestní řízení, připojí tyto údaje k trestnímu spisu a podoba svědka se nadále neutajuje“. (7)

Obsahové zaměření výsledku svědků a poškozených je obdobné jako při výsledku oznamovatele. Kromě osob, které byly očitými svědky loupeže, se v dalších etapách vyšetřování vyslychají jako svědci zejména osoby, které mohou objasnit různá fakta předcházející loupeži a následující po loupeži. Může jít zejména o okolnosti typování oběti nebo objektu obviněným, vztah obviněného k oběti a k místu činu, obstarávání zbraně, dopravního prostředku a jiných předmětů obviněným, výskyt obviněného v blízkosti místa činu před loupeží a po ní, jeho příchod a odchod, nakládání s odcizenými předměty atd.

Vyhledávání takovýchto svědků není snadné, protože nezainteresované osoby, které byly svědkem těchto jednání, si často nejsou vědomy jejich významu a samy se nepřihlásí se svědectvím. Musí být proto aktivně hledány přímo „v terénu“ pracovníky kriminální služby nebo prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. (10)

Role vyslychajícího (či vyslychajících) je klíčová v každém výsledku. Jeho vystupování a taktika v průběhu výsledku představuje totiž jediný faktor, který je plně pod kontrolou, a lze ho tudíž programově měnit. Všechny ostatní

okolnosti, jako je například doba a místo výslechu, využití určité záznamové techniky nebo postoj vyslýchané osoby, jsou již složitěji ovlivnitelné.

O úspěchu výslechu rozhoduje zejména dobrá příprava. Pro důležité výslechy to platí dvojnásob. K dobré přípravě patří v první řadě promyšlení věcné stránky, tj. vyhodnocení dosavadních informací o vyšetřovaném případě a upřesnění problémů, k jejichž objasnění by měl výslech přispět. Vyslýchající by měl mít jasno v tom, co potřebuje zjistit a na co se bude ptát. Příprava na výslech může mít podobu promyšlení pravděpodobného průběhu výslechu nebo je možné připravit si písemný seznam důležitých otázek. Obojí se osvědčuje, záleží na vyslýchajícím, co sám upřednostní. U písemné přípravy je však vhodné soustředit se pouze na hlavní, důležité body. Otázky by měly být maximálně stručné, srozumitelné a otevřené, tj. měly by otvírat volné líčení směřující k vyjasnění určitého nejasného aspektu. Cenné jsou hlavně situační otázky. To jsou otevřené a zpravidla krátké otázky mířící k nejmenším detailům chování a prožívání osoby, „když se to stalo“. Je důležité ptát se na dění před trestným činem, v jeho průběhu i po něm (líčení okolností před trestným činem a po něm obvykle nemá vyslýchaná osoba dopředu promyšlené).

Pokud to vyslýchající považuje za důležité (a současně je to reálně možné), lze promyslet i optimální dobu a místo výslechu, rozsazení všech osob v místnosti a další uspořádání vnějšího prostředí. Tím vznikají různé psychologické efekty ovlivňující rozpoložení a motivy vyslýchané osoby. Vždy by však měl být při přípravě na výslech zvážen vhodný způsob protokolování, eventuálně možnost videodokumentace.

V rámci přípravy na výslech by mělo dojít i na jeho psychologické stránky. Za nejdůležitější součást psychologické přípravy na výslech se považuje kontrola vnitřních postojů vyslýchajícího k nadcházejícímu výslechu. V podstatě jde o problém, jak odfiltrovat silné osobní pocity, které by mohly komplikovat průběh výslechu. Vycházíme z toho, že uvědomění si vlastních, privátních pocitů a postojů je prvním krokem k jejich kontrole. Kdo ví o svém slabém místě, má lepší šanci ho také překonat. A naopak, kdo nedovede udržet osobní emoce na uzdě, ten se také zpravidla od vyslýchané osoby nic

důležitého nedozví. Ve výsledku může jít například o pocity osobní nedostačivosti vůči vyslychanému. Může jít i o pocity podráždění, vzteku a averze například vůči určitým skupinám, osobám či přímo typům pachatelů. Cítí-li vyslychající před nadcházejícím výsledkem takové emocionální problémy, nezbyvá než je řešit. Pomůže například otevřený rozhovor s osobou, které důvěřuje. Náročnější je pak sebestimulování, sebeovládání a sebekontrola.

V rámci přípravy by si měl vyslychající rovněž promyslet svoji stylizaci či vnější roli. Samozřejmě musí respektovat veškeré právní regule, které výsledk či podávání vysvětlení závazně upravují. To, co zbývá, je určitý prostor pro různé styly jeho celkového vystupování vůči vyslychané osobě. Tato vnější role může být různá, např. chápavý klid'as, úspěšný „profil“, začínající pečlivka, lehce ošoupaný a celkem přátelský š'oural apod. Správná volba stylu vystupování získává na důležitosti zejména u výsledku podezřelých či obviněných. (2)

2.11.3 Rekognice

Při vyšetřování loupeží je zpravidla ztotožňovaným objektem rekognice obviněná osoba nebo věci pocházející z trestné činnosti.

V případech dosud neobjasněných loupeží se často využívá ještě před zahájením trestního stíhání, v rámci typování pachatelů rekognice osob podle fotografie.

K rekognici in natura je zapotřebí přikročit co nejdříve po dopadení pachatele a zahájení jeho trestního stíhání.

Protože pachatel obět' často oslovuje, je účelné využít také rekognice podle hlasu. Za vhodných okolností se provádí rekognice i podle jiných funkčních znaků (chůze, gestikulace). (10)

Pro rekognici je charakteristická její neopakovatelnost. K provedení rekognice se přistoupí, pokud je pro trestní řízení důležité, aby zpravidla poškozený nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich

totožnost. Trestní řád stanoví požadavek, aby se k provádění rekognice vždy přibrala osoba, která není na věci zúčastněná.

Před provedením rekognice je třeba poškozeného nebo svědka, kteří mají osobu nebo věc poznat, vyslechnout jednak o okolnostech za nichž osobu nebo věc vnímali, a dále také o znacích nebo zvláštnostech, podle nichž by bylo možno osobu nebo věc poznat. Důležitým je požadavek, že osoba nebo věc, jež má být poznána, nesmí být poškozenému nebo svědkovi před rekognicí ukázána.

Rekognice osoby má probíhat tak, že se poškozenému nebo svědkovi ukáže tato osoba mezi nejméně třemi osobami, které se výrazně neodlišují. Osoba, která má být poznána, se na vyzvání má zařadit na libovolné místo mezi ukazované osoby. Pokud je pro poznání důležité nikoliv vzezření osoby, ale její hlas, umožní se jí, aby hovořila v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi.

Rekognice podle fotografií se provádí, pokud osobu, jenž má být poznána, nelze ukázat. Tato rekognice probíhá obdobně tak, že se poškozenému nebo svědkovi předloží fotografie dané osoby společně s obdobnými fotografiemi nejméně tří dalších osob. Ze zřejmých důvodů nesmí tento postup bezprostředně předcházet rekognici ukázáním osoby.

Při poznávání věci se postupuje tak, že se poškozenému nebo svědkovi ukáže věc, která má být poznána ve skupině věcí pokud možno téhož druhu.

Při rekognici je možno postupovat i tak, aby se poznávající osoba bezprostředně nesetkala s osobou poznávanou. Rekognice za přítomnosti svědka, jehož totožnost se utajuje, je možná pouze pokud je tento svědek osobou poznávající. Po provedení rekognice lze znovu poznávající osobu vyslechnout, jestliže je třeba odstranit rozpor mezi její výpovědí a výsledky rekognice.

2.11.4. Znalecké posudky

V průběhu vyšetřování loupeží se nelze obejít bez spolupráce s odborníky a znalci. Ke zjištění řady relevantních skutečností a jejich

následnému důkaznímu využití nemohou postačit obecné znalosti a zkušenosti, nýbrž je třeba aplikovat poznatky z oblasti vědy, techniky, umění a řemesel. Kriminalista má tedy možnost obrátit se na kvalifikované osoby, které jsou schopny řešit odborné otázky, odhalovat informace, jež jsou ukryté ve stopách a podávat závěry sloužící k důkaznímu objasnění relevantních skutečností.

Znalecké zkoumání relevantních skutečností souvisejících s událostí trestného činu prováděné s cílem získání důkazu, použitelného v trestním řízení, je v kriminalistice nazýváno expertizou. Jedná se o jednu z metod kriminalistické praktické činnosti používaných k získávání kriminalisticky i trestně právně relevantních informací o trestném činu. Skutečnosti, které mají být expertizou objasněny, tvoří její předmět. Jejím výsledkem je znalecký posudek, který je zpravidla v trestním řízení použit jako důkaz.

Celá expertizní činnost zahrnuje systém postupů a operací: zajištění nejrůznějších materiálů, rozhodnutí o nutnosti jejich odborného zkoumání, eventuálně zajištění dalších materiálů potřebných pro znalecké zkoumání, přibrání znalce, vlastní zkoumání až po zpracování znaleckého posudku.

Kromě znaleckého posudku lze rovněž podat tzv. odborné vyjádření. I v odborném vyjádření se objasňují skutečnosti za využití odborných znalostí a i odborné vyjádření může sloužit jako důkaz ve věci. Rozdíl mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením je dán pouze složitostí problémů, které mají být za využití odborných znalostí řešeny. Pokud se jedná o věci jednodušší, je možné otázky posoudit pouze formou odborného vyjádření. U věcí složitějších je vždy třeba požádat o znalecký posudek. Možnost využití odborného vyjádření sleduje efektivnost řízení v těch případech, kdy znalecké zkoumání se ukazuje jako nadbytečné a odborné vyjádření plně postačí pro objektivní posouzení skutečností. Rovněž může být odborné vyjádření použito pro posouzení, zda je účelné podrobit předmět expertizy důkladnějšímu znaleckému zkoumání. (9)

Kriminalistické expertizy mají při vyšetřování loupeží rozsáhlé uplatnění vzhledem k možnosti výskytu velkého množství materiálních stop. Nejčastěji

se jedná o trasologické, daktyloskopické, balistické, biologické a chemické expertizy.

Pokud dojde ke zranění, je pravidlem expertiza z oboru soudního lékařství k vyřešení zejména otázek mechanismu zranění a způsobu útoku, následků na zdraví oběti atp. (10)

2.11.5. Rekonstrukce

Kriminalistická rekonstrukce je specifická metoda kriminalistické praktické činnosti spočívající v obnovení kriminalisticky relevantních hmotných objektů, situací a skutkových okolností nebo jejich podstatných vlastností na základě údajů a faktů shromážděných ve vyšetřované věci s cílem jejich bezprostředního zkoumání, prověření a získání nových poznatků majících důkazní význam nebo taktickou hodnotu.

Kriminalistickou rekonstrukci je možno provést:

- s účastí a aktivní pomocí osob, jimž jsou známy kriminalisticky významné znaky rekonstruovaného originálu (např. obviněných, svědků, poškozených), a to na základě jejich výpovědí a ostatních shromážděných materiálů,
- bez účasti osob, jimiž jsou známy kriminalisticky významné znaky rekonstruovaného originálu na základě komplexu všech dosavadních zjištění.

Kriminalistickou rekonstrukci lze využít v několika formách, za které lze považovat:

- samostatný vyšetřovací úkon, nazvaný rekonstrukce trestného činu,
- součást jiných metod kriminalistické praktické činnosti (např. jako součást rekognice atp.),
- taktický prostředek při provádění některých operativně pátracích úkonů a opatření, nebo při hodnocení dynamicky a situačně složitých jevů, neboť využitím rekonstrukce děje lze objevit i některá opomenutá fakta na místě činu, nebo zjistit skutečný význam některých dosud zjištěných

faktů, tedy pochopit složitou situaci v jejím dynamickém průběhu i projevu v obklopující realitě.

Rekonstrukce trestného činu je při vyšetřování loupeží poměrně častá. Jejím podkladem bývá zejména výpověď oběti a očitých svědků, v případě doznání též výpověď obviněného.

Rekonstrukce se osvědčují při vyšetřování inscenovaných loupeží, protože lživě vypovídající osoba často není s to důkladně promyslet nepravdivou variantu události. V reálné situaci pak vyjdou najevo rozpory a nelogičnosti, kterými je zatížena nepravdivá výpověď. (10)

2.12. Zapojení veřejnosti do vyšetřování

Veřejnost spontánně sdílí přesvědčení, že loupeže jsou mimořádně odsouzeníhodné delikty. Proto je ve zvýšené míře ochotna spolupracovat při odhalování a vyšetřování loupeží s policií a justičními orgány.

Této skutečnosti se využívá zejména při pátrání po neznámých pachatelích, po věcech pocházejících z trestné činnosti, dopravních prostředcích atp. Výzvy ke spolupráci zveřejněné v tisku, rozhlase či televizi přinesly již mnohokrát dobré výsledky. V těchto výzvách je vhodné poskytnout občanům nezbytné orientační údaje, aby si mohli uvědomit relevanci svého pozorování. (10)

2.13. Prevence

Na četnost výskytu loupeží lze vcelku příznivě působit různými preventivními a represivními aktivitami. Je tomu tak zejména proto, že rozhodnutí pachatele spáchat loupež není výsledkem krátkodobé afektivní reakce (jako je tomu často např. u vražd), nýbrž delší racionální kalkulace, při níž pachatel zvažuje výhody a možná rizika. Jestliže se podaří postavit

pachateli do cesty dostatek překážek a zábran, lze ho odradit od spáchání loupeže (není ovšem vyloučeno, že pachatel přesune svůj zájem na jiný, méně chráněný objekt).

Připravovaným a plánovaným loupežím lze např. předejít v případech, kdy se kriminální policii podaří včas zachytit signály o přípravě a kdy rozložením kriminální skupiny nebo jen pouhým faktem, že policie se o podezřelé aktivity zajímá, se potenciální pachatelé nechají odradit od dokonání činu.

Na místech, kde častěji dochází k páchání loupeží, je vhodné posílit hlídkovou policejní činnost nebo dát podnět k jiným opatřením (např. zlepšení veřejného osvětlení).

Velkou roli v prevenci loupeží může sehrát státní i soukromý hospodářský sektor a soukromé bezpečnostní služby. Jde např. o zlepšení technického a signalizačního zabezpečení, o zkvalitnění výcviku personálu a fyzické ostrahy bank a peněžních ústavů, jakož i zvýšenou bezpečnost osob přepravujících peněžní hotovost.

Výsledky četných viktimologických výzkumů prokazují u loupeží časté viktimologické zavinění (zejména lehkomyšlné chování oběti) a zvýšenou viktimnost (zvýšené riziko stát se obětí) u některých skupin občanů a některých zaměstnání (poštovní doručovatelé, taxikáři, obsluha benzinových čerpadel apod.). Toto je zapotřebí využít v osvětové činnosti, v poradenství a v populární literatuře. Policie, justice a jiné státní orgány a různé občanské aktivity by měly usilovat o prosazení poznání, že především sami občané musejí dbát o svou bezpečnost a nevystavovat se zvýšenému riziku.

Při vyvíjení těchto aktivit je zároveň třeba dbát o zachování rozumné míry, aby totiž nedošlo k přehnanému zveličování nebezpečí. Některé reakce na taková varování mohou být problematické a mohou vyvolávat jiná rizika (např. sebeozbrojování občanů a s tím spojené nepřiměřené použití zbraně).

(8)

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Cíl práce

Cílem práce je zjistit podíl trestných činů loupež v okrese Česká Lípa za období od roku 1999 do roku 2003 na nápadu násilné trestné činnosti, jak se tento trestný čin daří orgánům PČR objasňovat, zda roste počet těchto trestných činů spáchaných se zbraní a další skutečnosti důležité pro vyšetřování této závažné násilné trestné činnosti.

Mezi tyto skutečnosti jsou v práci zahrnuty vymyšlené loupeže ze strany poškozených, loupeže bank a peněžních ústavů, doba spáchání loupeží, v kolika případech je pachatelem loupeže žena nebo osoba mladší osmnácti let, v kolika případech je obětí loupeže žena.

3.2. Hypotézy

➤ **Hypotéza č. 1.**

Trestný čin loupež tvoří více jak 10 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti.

➤ **Hypotéza č. 2.**

Více jak 60 % trestných činů loupež PČR objasní.

➤ **Hypotéza č. 3.**

Každým rokem dochází k nárůstu trestných činů loupež spáchaných se zbraní.

➤ **Hypotéza č. 4.**

Více jak 15 % oznámených trestných činů loupež si poškozený vymyslel.

3.3. Metody výzkumu

Při výzkumu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa, k potvrzení nebo vyvrácení hypotéz a k dosažení stanoveného cíle práce bylo použito vyhodnocení a analýzy statistických a spisových materiálů z let 1999 až 2003.

3.4. Vyhodnocení hypotéz a interpretace výsledků

3.4.1. Vyhodnocení hypotézy č. 1

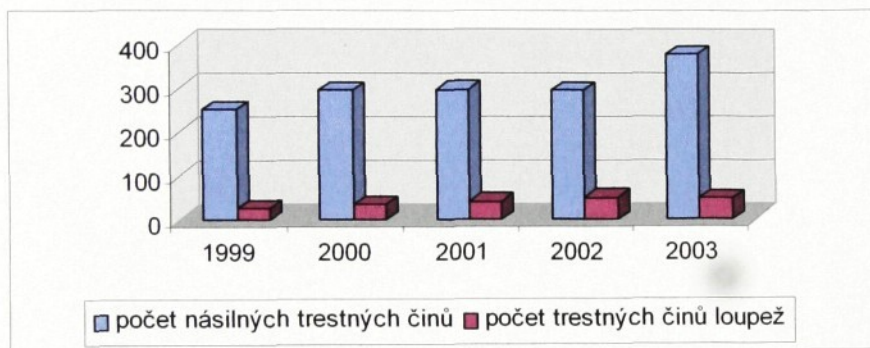
- **Trestný čin loupež tvoří více jak 10 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti.**

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad násilné trestné činnosti 252 případů, z toho bylo 26 případů trestných činů loupež, což činí 10,3 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti. V roce 2000 byl nápad násilné trestné činnosti 295 případů, z toho bylo 34 případů trestných činů loupež, což činí 11,5 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti. V roce 2001 byl nápad násilné trestné činnosti 298 případů, z toho bylo 41 případů trestných činů loupež, což činí 13,8 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti. V roce 2002 byl nápad násilné trestné činnosti 295 případů, z toho bylo 49 případů trestných činů loupež, což činí 16,6 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti. V roce 2003 byl nápad násilné trestné činnosti 378 případů, z toho bylo 48 případů trestných činů loupež, což činí 12,7 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti. V průměru tvořil trestný čin loupež 13 % nápadu násilné trestné činnosti. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce a grafu.

Tab. č. 1 – podíl trestného činu loupež na nápadu násilné trestné činnosti v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet násilných trestných činů	252	295	298	295	378
počet trestných činů loupež	26	34	41	49	48
podíl tr.č. loupež na nápadu násilné tr.č.	10,3 %	11,5 %	13,8 %	16,6 %	12,7 %

Graf č. 1 – podíl trestného činu loupež na nápadu násilné trestné činnosti v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

Z celkového nápadu násilné trestné činnosti tvoří trestný čin loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003 více jak 10 % . V průměru za těchto zkoumaných pět let trestný čin loupež tvoří 13 % z celkového nápadu násilné trestné činnosti. Hypotéza č. 1 se potvrdila.

Násilná kriminalita je součástí tzv. obecné kriminality. Jde o pojem kriminologický, nikoliv právní, který nebývá chápán ani zdaleka jednotně. Rozdíly se projevují zejména v míře zahrnování násilí směřujícího nejen vůči osobě, ale i proti věci, a násilí psychického (resp. verbálního) vedle fyzického. Zejména širší veřejnost pojímá násilnou kriminalitu velmi široce. V trestním právu a kriminologii je však nejobvyklejší pojetí, které se omezuje na úmyslné užití fyzického násilí, resp. pohrůžky násilím vůči osobě. Hrozící či aktuální aplikace fyzického násilí přitom může být motivována buď

nepřátelstvím nebo může jít o tzv. násilí instrumentální, sloužící dalšímu účelu (např. loupež).

Trestní zákon pojem násilí nedefinuje a neuvádí trestné činy násilné povahy jako ucelenou skupinu. Nalezneme je nejen mezi trestnými činy proti životu a zdraví, ale i v rámci trestných činů proti republice, trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných, trestných činů obecně nebezpečných, trestných činů hrubě narušujících občanské soužití, trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti, trestných činů proti lidskosti a trestných činů vojenských. Ne všechny jsou v praxi frekventované.

Dále existuje řada trestných činů, kde násilí je pouze znakem kvalifikované skutkové podstaty, a ovšem trestné činy, jež bývají nezřídka páčány násilným způsobem, ač užití násilí nebo pohrůžka násilím znakem příslušné skutkové podstaty nejsou.

Násilná kriminalita je v každé společnosti součástí širšího jevu vyskytujícího se násilí. Jeho kořeny spočívají již v kulturních tradicích a životním stylu té které společnosti. V měnící se společnosti souvisejí s relativizací dříve vyznávaných hodnot. Agresivita roste při nedostatku něčeho, při pocitu ohrožení.

Příčiny násilí ve společnosti jsou mnohočetné. Násilí je podmíněno sociálně, kulturně, politicky, ekonomicky, psychologicky a fyziologicky. Škála působících kriminogenních faktorů, odlišných u tzv. domácího násilí na jedné straně a pouliční kriminality na straně druhé, u trestných činů pramenících z interpersonálních konfliktů oproti činům motivovaným ziskovostí apod., je velmi pestrá. S určitým zjednodušením lze vyčlenit dvě nejdůležitější skupiny výchozích etiologických činitelů:

- Vliv rodiny v níž dítě vyrůstá (orientační rodiny). Agresivní chování je především naučené, tj. vyplývá z napodobování. Pokud orientační rodina selhává ve vštěpování nenásilných hodnot dětem, je pravděpodobné, že tyto děti zvolí v dospělosti násilný způsob jednání.

Nezřídka lze sledovat souvislost páchaných trestných činů s deviantní hodnotovou orientací pachatelů ve směru řešení konfliktů prostřednictvím násilí. Násilné modely chování rodičů, charakterizované mimo jiné častými

a přísnými tělesnými tresty, se přenášejí na děti. V této souvislosti se někdy hovoří o subkultuře násilí.

- Normy chování platné ve společnosti jako celku. V závislosti na tom, jak společnost hodnotí násilí, dopřává prestiž chování násilnému nebo definuje násilí jako legitimní či funkční chování, se také rozvíjejí hodnoty jednotlivce.

Současně je uznáván význam řady dalších činitelů, jako jsou:

- ekonomická nerovnost
- otázky spojené s kulturní desintegrací
- postoje rasové nerovnosti
- určité biologické a osobnostní faktory
- abúzus návykových látek, zejména alkoholu
- některé formy duševních chorob
- vliv masmédií.

Úloha posledního ze zmíněných činitelů je i u nás v posledních letech předmětem časté pozornosti. Zejména bývá diskutováno o roli masmédií při spoluvytváření atmosféry strachu ze zločinu prostřednictvím nadměrné prezentace násilí. Tisk věnuje pozornost především senzačním případům, mezi něž patří na prvním místě závažné násilné trestné činy. Zpravodajství je přitom nezřídka velmi vzdáleno realitě. Zejména v něm chybí zasvěcený pohled na příčiny páchání násilných trestných činů a zobrazení jejich bolestivých a strastiplných následků očima obětí. Občané pak násilí verbálně odmítají, ale současně jsou jím fascinováni a považují je za napínavé a zajímavé.

Totéž platí o zobrazování násilí ve filmech a televizi. Otázka, zda obraz násilí zprostředkovaný masmédií působí na chování recipienta stimulačně nebo naopak kriminoinhibičně, patří k oněm, na něž neexistuje jednoznačná odpověď. Rizika nadměrné prezentace násilí jsou však nesporná ve vztahu k dětem, neboť agresivnímu chování se jedinec učí (mechanismus nápodoby). Negativní vliv takových pořadů lze spatřovat v tom, že sugerují veřejnosti, že

násilí je běžnou formou chování, a přispívají tak k citové otupělosti, zvláště k následkům agrese v běžném životě. (15)

3.4.2. Vyhodnocení hypotézy č. 2

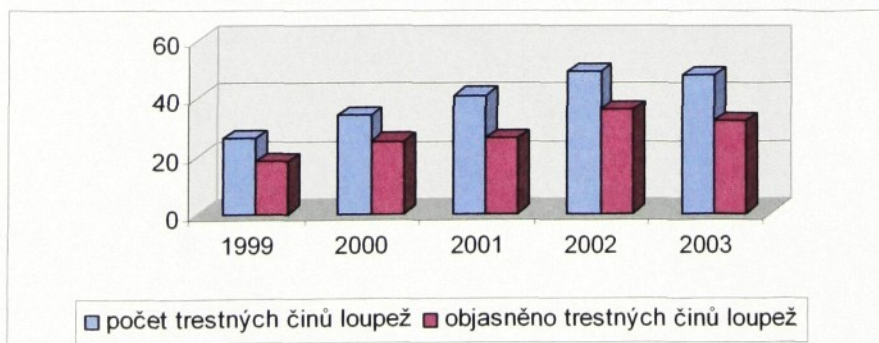
➤ Více jak 60 % trestných činů loupež PČR objasní.

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad 26 případů trestného činu loupež, kdy PČR bylo objasněno 18 loupeží, což činí 69,2 %. V roce 2000 byl nápad 34 případů trestného činu loupež, kdy PČR bylo objasněno 25 loupeží, což činí 73,5 %. V roce 2001 byl nápad 41 případů trestného činu loupež, kdy PČR bylo objasněno 26 loupeží, což činí 63,4 %. V roce 2002 byl nápad 49 případů trestného činu loupež, kdy PČR bylo objasněno 36 loupeží, což činí 73,5 %. V roce 2003 byl nápad 48 případů trestného činu loupež, kdy PČR bylo objasněno 32 případů, což činí 66,7 %. V průměru PČR objasnila 69,3 % trestných činů loupež. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce a grafu.

Tab. č. 2 – objasněnost trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet trestných činů loupež	26	34	41	49	48
objasněno trestných činů loupež	18	25	26	36	32
objasněnost tr. činů loupež	69,2 %	73,5 %	63,4 %	73,5 %	66,7 %

Graf č. 2 – objasněnost trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

PČR v okrese Česká Lípa objasnila v letech 1999 až 2003 více jak 60 % trestných činů loupeží. Průměrně v těchto pěti letech PČR objasňovala trestný čin loupež na 69,3 %. Hypotéza č. 2 se potvrdila.

Vzhledem k tomu, že loupež je považována ze jeden z nejzávažnějších násilných trestných činů, je i objasňováním těchto případů věnována mimořádná pozornost a úsilí. I když loupeže kvantitativně nepatří mezi nejčastější delikty, neuspokojivý vývoj v posledních letech vykazuje jejich frekvence. K tomu, aby pachatel spáchal „obyčejnou“ loupež, nepotřebuje žádné speciální znalosti nebo dovednosti. Stačí mu k tomu jeho fyzické předpoklady k překonání odporu fyzicky slabší oběti nebo si pořídí atrapu střelné zbraně, kterou oběť zastraší.

Objasněnost loupeží je ovlivňována několika faktory:

- Jde např. o charakter napadeného objektu, kdy se jedná o loupeže bankovních a peněžních ústavů, přepravy peněz, obchodů, bytových prostor, čerpacích stanic a tzv. „pouličních loupeží“, které se objasňují nejhůře, jelikož oběťmi jsou většinou osoby pod vlivem alkoholu nebo osoby vysokého věku, které většinou nejsou schopni udat popis pachatele a pachatele později identifikovat. Také se u těchto případů většinou nepodaří zajistit žádné upotřebitelné stopy nebo zjistit svědky, kteří by mohli pomoci při vyšetřování.
- Dalším faktorem je maskování pachatele, kdy k tomu nejčastěji pachatelé používají pletené kukly s otvory pro oči přetažené přes obličej, různé čepice, šály, šátky, paruky, masky, sluneční brýle atd. Tímto je jejich identifikace značně ztížena.
- Ohledání místa činu a zajišťování použitelných stop z místa činu má na objasněnost loupeží velký vliv. Zde je důležité, zda se podaří zajistit stopy, které jsou vhodné k individuální identifikaci pachatele jako jsou otisky prstů nebo DNA.
- Při vyšetřování loupeží pomáhají rovněž různé kamerové, monitorovací a bezpečnostní systémy umístěné v zájmových lokalitách měst, pobočkách bank a peněžních ústavů nebo firmách. Z nich lze pak vyvodit

průběh loupeže, popis pachatele, směr jeho útěku, zda měl spolupachatele, zda k loupeži vůbec došlo a nebyla vymyšlena, jaké pachatel použil vozidlo a mnoho dalších důležitých skutečností. Je ale nutno konstatovat, že většina těchto systémů není natolik kvalitních, čímž je myšlena jejich rozlišovací schopnost, aby poskytly zmíněné skutečnosti v požadované kvalitě. Toto je dáno finanční náročností těchto systémů a v mnohých případech i nezájmem firem investovat finanční prostředky do těchto zařízení. Tyto systémy mohou působit i jako velmi významný preventivní prvek, který odradí pachatele od spáchání loupeže.

- Při objasňování loupeží hraje také významnou úlohu obhájce obviněného. Podle trestního řádu je při spáchání trestného činu loupeže nutná obhajoba, takže po zahájení trestního stíhání pachatele loupeže je mu soudem ustanoven obhájce nebo si obhájce pachatel zvolí. Výslech obviněného, který má procesní hodnotu, je prováděn již za jeho přítomnosti. Jestliže se kriminalistům nepodaří proti obviněnému zajistit svědky nebo ho usvědčit ztotožněním zajištěných stop na místě činu a i když před zahájením trestního stíhání své osoby se pachatel k loupeži přizná, obhájce mu většinou poradí, aby jako obviněný odmítl vypovídat. V tomto případě většinou dojde k zastavení trestního stíhání pachatele, jelikož nastane důkazní nouze. Loupež je pak vykazována jako neobjasněná, i když pachatel loupeže je znám.
- Při odhalování pachatelů loupeží je důležité i pátrání po odcizených věcech. Např. při odcizení mobilních telefonů lze tyto přes jednotlivé operátory telefonních sítí podle výrobního čísla zajistit a dalším šetřením ustanovit i osobu pachatele. Rovněž tak, když se podaří zjistit výrobní čísla nebo jiné identifikační znaky odcizených věcí od poškozených, je zde možnost tyto věci vypátrat, ztotožnit a mnohdy ustanovit pachatele loupeže.

3.4.3. Vyhodnocení hypotézy č. 3

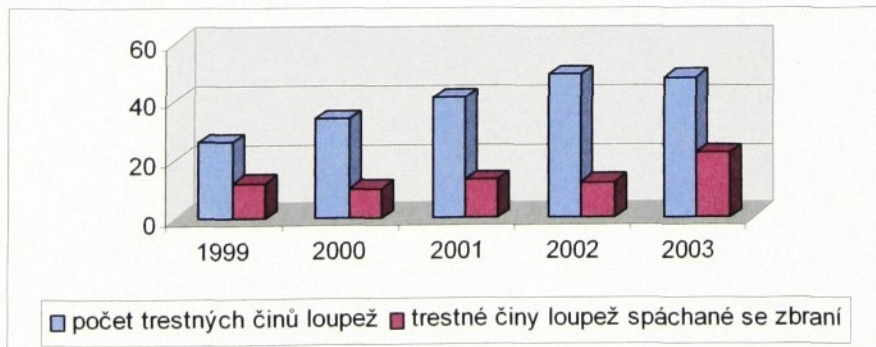
- Každým rokem dochází k nárůstu trestných činů loupež spáchaných se zbraní.

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad 26 případů trestného činu loupež, kdy 12 loupeží bylo spácháno se zbraní, což činí 46,2 %. V roce 2000 byl nápad 34 případů trestného činu loupež, kdy 10 loupeží bylo spácháno se zbraní, což činí 29,4 %. V roce 2001 byl nápad 41 případů trestného činu loupež, kdy 13 loupeží bylo spácháno se zbraní, což činí 31,7 %. V roce 2002 byl nápad 49 případů trestného činu loupež, kdy 12 loupeží bylo spácháno se zbraní, což činí 24,5 %. V roce 2003 byl nápad 48 případů trestného činu loupež, kdy 22 případů bylo spácháno se zbraní, což činí 45,8 %. V průměru je spácháno 35,5 % trestných činů loupež se zbraní. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce a grafu.

Tab. č. 3 – podíl loupeží spáchaných se zbraní na nápadu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet trestných činů loupež	26	34	41	49	48
trestné činy loupež spáchané se zbraní	12	10	13	12	22
podíl tr.činů loupež spách. se zbraní	46,2 %	29,4 %	31,7 %	24,5 %	45,8 %

Graf č. 3 – podíl loupeží spáchaných se zbraní na nápadu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

Od roku 1999 do roku 2003 nedošlo v okrese Česká Lípa žádným rokem k nárůstu trestných činů loupeží spáchaných se zbraní. Průměrně je za těchto pět let spácháno se zbraní 35,5 % trestných činů loupeží. Hypotéza č. 3 se nepotvrdila.

Trestný čin je spáchán se zbraní, jestliže pachatel nebo s jeho vědomím některý ze spolupachatelů užije zbraně k útoku, k překonání nebo zamezení odporu anebo jestliže ji k tomu účelu má u sebe; zbraní se tu rozumí, pokud z jednotlivého ustanovení nevyplývá něco jiného, cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším. (7)

Toto nám říká trestní zákon v § 89 odst. 5 z.č. 140/1961 Sb.

Loupeže spáchané se zbraní v ruce spadají mezi nejzávažnější trestné činy. Motivace policistů dopadnout pachatele takových trestných činů je obrovská. Pachatelé ozbrojeni střelnou zbraní nejvíce přepadávají objekty, kde lze získat velice rychle tržby. Kromě velkých bank, spořitelen, záložen a pojišťoven jsou napadány malé pobočky poštovních úřadů a spořitelen, ale i benzinová čerpadla a objekty, které jsou odlehlé a mají malý počet zaměstnanců. Tito pachatelé pod pohrůzkou násilí nebo za jeho přímého použití proti všemu a všem, kdo stojí v jejich cestě, získávají peníze loupeží. Obvykle přicházejí dokonale připravení, vybavení a často schopni doslova všeho. Při loupeži se nerozpakují vzít rukojmí a použít zbraně, ať již ke zdůraznění svých požadavků, jako pohrůžky nebo přímo s cílem ohrožit, zranit i usmrtit. Dokáží být nebezpeční a brutální, je jim lhostejné, zda zraní psychicky nebo fyzicky a na takovou alternativu jsou připraveni. Krátké i dlouhé střelné zbraně, balíček obsahující údajnou či skutečnou výbušninu, bodná nebo sečná zbraň, maska přes obličej, rychlý, převážně odcizený motorový dopravní prostředek, mobilní telefon nebo radiostanice atd. To vše patří k nejčastější výbavě ozbrojeného pachatele loupeže.

Ozbrojení pachatele je významným znakem způsobu páchaní loupeží. Prozatím u nás převládají loupeže beze zbraně. Fyzické násilí nebo pohrůžka násilím převážně spočívají v bití rukama a pěstmi, ve chvatech a hmatech, sražení na zem, kopání, rdoušení, spoutání, ucpání a přelepení úst.

V posledních letech však lze vyzorovat znepokojivý trend zvyšování se podílu loupeží se zbraněmi všeho druhu. Kromě „klasických“ bodných a řezných zbraní a tupých předmětů vzrůstá i zastoupení střelných zbraní, chemických a slzných prostředků, asijských zbraní. Při loupežích s pohrůzkou násilí se častěji vyskytují dokonalé atrapy zbraní. (8)

Při úvahách o příčinách a prevenci násilné kriminality bývá též poukazováno na význam momentu dostupnosti zbraně, zejména při zkratkovitém řešení konfliktních situací. I dílčí legislativní kroky k omezení dostupnosti střelných zbraní a k regulaci manipulování s nimi mohou přinést určitý preventivní efekt. Je tedy žádoucí pokračovat v restriktivní politice ve vztahu k povolování a kontrole držení a nošení střelných zbraní občany.

K předcházení loupeží a dalších násilných trestných činů by ovšem též přispělo zabezpečení kontroly distribuce a šíření dalších nebezpečných a zákeřných zbraní, jako jsou finské nože, spreje s nervově paralytickými a omamnými látkami, teleskopické obušky apod.(15)

3.4.4. Vyhodnocení hypotézy č. 4

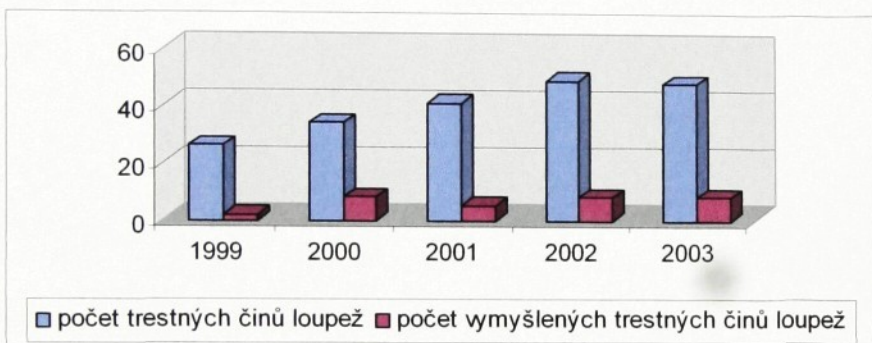
➤ **Více jak 15 % oznámených trestných činů loupež si poškozený vymyslel.**

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad 26 případů trestného činu loupež, kdy 2 loupeže si poškozený vymyslel, což činí 7,7 %. V roce 2000 byl nápad 34 případů trestného činu loupež, kdy 8 loupeží si poškozený vymyslel, což činí 23,5 %. V roce 2001 byl nápad 41 případů trestného činu loupež, kdy 5 loupeží si poškozený vymyslel, což činí 12,2 %. V roce 2002 byl nápad 49 případů trestného činu loupež, kdy 8 loupeží si poškozený vymyslel, což činí 16,3 %. V roce 2003 byl nápad 48 případů trestného činu loupež, kdy 8 loupeží si poškozený vymyslel, což činí 16,7 %. V průměru si poškozený vymyslí 15,3 % trestných činů loupež. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce a grafu.

Tab. č. 4 – podíl loupeží vymyšlených poškozeným na nápadu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet trestných činů loupež	26	34	41	49	48
počet vymyšlených tr. činů loupež	2	8	5	8	8
podíl vymyšlených tr. činů loupež	7,7 %	23,5 %	12,2 %	16,3 %	16,7 %

Graf č. 4 – podíl loupeží vymyšlených poškozeným na nápadu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

V okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003 si v průměru 15,3 % oznámených trestných činů loupež poškozený vymyslel. V roce 1999 a v roce 2001 si však poškozený vymyslel méně než 15 % oznámených trestných činů loupež. Hypotéza č. 4 se nepotvrdila.

Nepravdivá oznámení (inscenace, fingování loupeže) nejsou sice častá, ale jejich vyvracení je velmi nesnadné. Oznamovatel, aby dodal svému tvrzení větší věrohodnosti, vytváří zpravidla umělé stopy, např. si potrhá a umaže oděv, způsobí si odřeniny a škrábance. Motivem k inscenaci bývá zejména snaha o zakrytí manka, snaha o zmocnění se svěřených hodnot, někdy též zakrytí ztráty, propití peněz, zpronevěry. V takových případech oznamovatel zpravidla nikoho neoznačí jako pachatele a jeho popis si zcela vymyslí. Vzácně se však lze setkat i s případy lživého obvinění konkrétní osoby motivovaném mstou nebo snahou přivlastnit si údajně odcizenou věc.

K vyvrácení lživých oznámení se používá zejména podrobná časová rekonstrukce pohybu oznamovatele v době údajné loupeže, dále prokazování tzv. negativních okolností, analýza rozporů ve výpovědi oznamovatele.

Verze o fingování loupeže se vytyčují při zjištění některých podezřelých skutečností zpochybňujících věrohodnost podaného oznámení, např.:

- pochybný způsob života oběti (alkoholismus, nadměrné utrácení před loupeží) poskytující důvod k domněnce, že peníze sama utratila;
- majetkové poměry oběti vzbuzují pochybnosti, zda u sebe mohla mít udávané množství peněz, cenné předměty apod.;
- manko nebo jiné nepořádky na pracovišti údajné oběti;
- neobvyklá trasa neměla racionální důvod k tomu, aby oběť pobývala na místě činu;
- časové rozpory ve výpovědi údajné oběti;
- nápadný nepoměr mezi udávanou intenzitou násilí a mezi utrpěným zraněním;
- pozdní oznámení loupeže;
- oběť se o loupeži nezminila osobám, s nimiž se po údajném činu setkala.

Samotný fakt, že oběť není zraněna, nebo že vůbec nekladla odpor, nelze pokládat za dostačující důvod k vytyčení verze o fingování. Od obětí nelze požadovat, aby se bránily; obrana někdy vede k vystupňování agrese pachatele a je pro oběť nevýhodná, proto se lze v řadě populárních viktimologických příruček určených k osvětě obyvatelstva setkat s doporučením, aby nezkušená a nepřipravená oběť raději nekladla odpor a požadované věci vydala. (8)

Odhalování inscenace loupeže je součástí vyšetřování a uskutečňuje se formami, metodami a prostředky, používanými při vyšetřování (vytyčením a prověrkou verzí, ohledáním místa činu, znaleckými zkoumáním apod.). Vyšetřování probíhá ve většině případů formou vytyčení a proverky vyšetřovacích verzí. Důvodem vzniku verze o inscenaci jsou rozpory mezi fakty zjištěnými v průběhu logického zpracování a hodnocení shromážděných materiálů a informací o loupeži, získaných v počáteční etapě vyšetřování. Ve

většině případů se jedná o zjištění tzv. negativních okolností o vyšetřované loupeži. Jsou to závěry získané dedukcí z obecného pravidla na konkrétní fakta vyšetřované události. Jejich srovnáním vyloučí závěr o určitém rozporu mezi těmito znaky. Takové rozpory jsou zjišťovány srovnáním mezi:

- obvyklými, běžnými pravidly chování osob a některými znaky vyšetřovaného skutku;
- ověřenými vědeckými poznatky a fakty vyšetřovaného skutku. Využívá se poznatků o příčinném vztahu: působí-li určitá příčina, musí vždy vzniknout určitý následek. Při inscenaci (neznalostí nebo opomenutím inscenátora) vznikne často rozpor mezi údajnou příčinou a skutečným následkem.

Obsah verzí o inscenaci se může týkat i dílčích, jednotlivých faktů a okolností, např. motivu.

Po vytyčení verzí o inscenaci pokračuje prověrka těchto verzí. Z vytyčených verzí se vyvozují důsledky, které by měly existovat, je-li verze pravdivá, tj. že se skutečně jedná o inscenaci, kdo inscenaci provedl a z jakého důvodu apod. Poté jsou plánovány vyšetřovací a operativně pátrací úkony umožňující nalézt předpokládané důsledky.

Pro vznik verzí o inscenaci a jejich prověrku má velký význam:

- ohledání místa inscenace; zvláštní význam má zjištění tzv. negativních okolností,
- výsledky podezřelého, poškozeného a svědka; cílem těchto výsledků je získat informace o osobnosti podezřelého z inscenace, o způsobu jeho života, o jeho zálibách apod. Detailním výsledkem podezřelého z inscenace mohou být získány rozpory v jeho výpovědích, které umožňují odhalení inscenace,
- znalecká zkoumání často hrají rozhodující roli při odhalování inscenací. Soudně lékařská zjištění mechanismu poranění umožňují určit, zda si oznamovatel mohl způsobit zjištěná zranění sám, nebo je způsobila jiná osoba apod.,

- vyšetřovací experiment a rekonstrukce mohou také přispět k odhalení inscenace. Vyšetřovacím experimentem se lze přesvědčit o tom, že událost nemohla probíhat tak, jak ji popisuje podezřelý z inscenace,
- operativně pátrací činnost orgánů policie má též velký význam při odhalování inscenací. Např. shromažďováním informací o způsobu života podezřelého, o jeho stycích apod. (9)

3.5. Další zkoumané skutečnosti

Jedná se o skutečnosti důležité pro vyšetřování trestných činů loupež, pro jejich prevenci a pro řešení této problematiky násilné trestné činnosti.

➤ **Žena jako oběť trestného činu loupež.**

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad 26 případů trestného činu loupež, kdy v 7 případech byla obětí loupeží žena, což činí 26,9 %. V roce 2000 byl nápad 34 případů trestného činu loupež, kdy v 9 případech byla obětí loupeží žena, což činí 26,5 %. V roce 2001 byl nápad 41 případů trestného činu loupež, kdy v 16 případech byla obětí loupeží žena, což činí 39 %. V roce 2002 byl nápad 49 případů trestného činu loupež, kdy v 16 případech byla obětí loupeží žena, což činí 32,7 %. V roce 2003 byl nápad 48 případů trestného činu loupež, kdy v 26 případech byla obětí loupeží žena, což činí 54,2 %. V průměru se žena stala obětí trestného činu loupež v 35,9 %. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce.

Tab. č. 5 – podíl obětí žen na nápadu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet trestných činů loupež	26	34	41	49	48
počet obětí žen tr. činů loupež	7	9	16	16	26
podíl obětí žen tr. činů loupež	26,9 %	26,5 %	39,0 %	32,7 %	54,2 %

V okrese Česká Lípa se v letech 1999 až 2003 stala průměrně v 35,9 % obětí trestného činu loupež žena.

➤ **Žena jako pachatel trestného činu loupež.**

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad 26 případů trestného činu loupež, kdy ve 2 případech byla pachatelem loupeží žena, což činí 7,7 %. V roce 2000 byl nápad 34 případů trestného činu loupež, kdy v 1 případě byla pachatelem loupeže žena, což činí 2,9 %. V roce 2001 byl nápad 41 případů trestného činu loupež, kdy ve 2 případech byla pachatelem loupeží žena, což činí 4,9 %. V roce 2002 byl nápad 49 případů trestného činu loupež, kdy ve 4 případech byla pachatelem loupeží žena, což činí 8,2 %. V roce 2003 byl nápad 48 případů trestného činu loupež, kdy v 1 případě byla pachatelem loupeže žena, což činí 2,1 %. V průměru byla žena pachatelem loupeží v 5,2 %. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce.

Tab. č. 6 – podíl pachatelů žen na nápadu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet trestných činů loupež	26	34	41	49	48
počet pachatelů žen tr. činů loupež	2	1	2	4	1
podíl pachatelů žen tr. činů loupež	7,7 %	2,9 %	4,9 %	8,2 %	2,1 %

V okrese Česká Lípa se v letech 1999 až 2003 stala průměrně v 5,2 % pachatelem trestného činu loupež žena.

Počet případů, kdy se obětí loupežného přepadení stane žena, se v posledních letech zvyšuje. Je to především dáno tím, že stále častěji se terčem loupeží stávají malé prodejny nebo noční bary, kde jsou převážně zaměstnávány ženy. Pachatel si rovněž při svém typování objektu nebo oběti loupežného přepadení vybírá tam, kde se setká se slabou ženou, než aby riskoval, že se mu fyzicky zdatný muž postaví na odpor. Počítá také s tím, že ženu snadněji zastraší svými výhrůžkami. V neposlední řadě stoupá počet loupeží, kdy si pachatel nebo pachatelé vyhlédnou starou ženu, ke které se pak přiblíží a z ruky se jí snaží vytrhnout kabelku, což se jim ve většině případů podaří. Nezajímá je ani to, že staré ženy při tomto loupežném přepadení většinou upadnou na zem a způsobí si taková zranění, která si vzhledem k jejich věku vyžadují dlouhodobější léčení. Kořist pachatelů z těchto loupeží bývá pár korun.

Ženy se mezi pachateli trestných činů loupež vyskytují jen zřídka. Většinou jsou v postavení spolupachatele, kdy při loupežném přepadení pomáhají nějakým způsobem mužům. Významnou roli zde sehrává i alkohol, kdy po jeho požití se ženy dopouštějí této násilné trestné činnosti. Jde především o tzv. „pouliční loupeže“, kdy spolu se svým partnerem na odlehlém místě fyzicky napadnou a okradou, rovněž ve většině případů, podnapilou obětí. Mezi pachatelkami se převážně vyskytují ženy ze špatného sociálního prostředí.

➤ **Mladistvá osoba jako pachatel trestného činu loupež.**

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad 26 případů trestného činu loupež, kdy v 9 případech byla pachatelem loupeží osoba mladistvá, což činí 34,6 %. V roce 2000 byl nápad 34 případů trestného činu loupež, kdy v 9 případech byla pachatelem loupeží osoba mladistvá, což činí 26,5 %. V roce 2001 byl nápad 41 případů trestného činu loupež, kdy ve 14 případech byla

pachatelem loupeží osoba mladistvá, což činí 34,1 %. V roce 2002 byl nápad 49 případů trestného činu loupež, kdy ve 26 případech byla pachatelem loupeží osoba mladistvá, což činí 53,1 %. V roce 2003 byl nápad 48 případů trestného činu loupež, kdy v 9 případech byla pachatelem loupeží osoba mladistvá, což činí 18,8 %. V průměru byla v 33,4 % pachatelem loupeží osoba mladistvá. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce.

Tab. č. 7 – podíl mladistvých pachatelů na nápadu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet trestných činů loupež	26	34	41	49	48
počet mladistvých pach. tr. č. loupež	9	9	14	26	9
podíl mladistvých pach. tr. č. loupež	34,6 %	26,5 %	34,1 %	53,1 %	18,8 %

V okrese Česká Lípa se v letech 1999 až 2003 stala průměrně v 33,4 % pachatelem trestného činu loupež osoba mladistvá.

Mladistvý je pojem trestněprávní. Jsou s ním spojeny počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin (i přestupek) i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým. Trestní odpovědnost mladistvého začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení patnácti let a končí v den dovršení osmnáctého roku života. Spáchá-li osoba čin jinak trestný v den svých patnáctých narozenin, není trestně odpovědná; naproti tomu spáchá-li trestný čin v den svých osmnáctých narozenin, je stále trestně odpovědná jako osoba mladistvá. Obecná (plná) trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin nastává až dnem následujícím po dnu, ve kterém fyzická osoba dovršila 18 let. (5)

Násilná trestná činnost, pokud je spáchána mladistvým pachatelem bývá velmi často doprovázena vysokým stupněm brutality. Ve struktuře pachatelů je evidentní snižování věkové hranice tak, že násilnou trestnou činnost

páchají i osoby mladší 15 let. Dalšími charakteristickými znaky páchání násilné trestné činnosti mládeží jsou vliv alkoholu, skupinové páchání, anonymita party. Pachatelé podpoření ostatními členy party jsou agresivnější, než kdyby vystupovali samostatně. Pro brutalitu mládeže je dále typické, že těmito projevy je obvykle kompenzován nedostatek fyzické síly, zejména použitím různých zbraní.

Trestná činnost mladistvých se vyskytuje především ve městech, kde s ohledem na velký počet obyvatel a tím i určitou míru anonymity jsou vhodnější podmínky pro páchání trestné činnosti. Ve vesnických lokalitách se trestná činnost této věkové kategorie vyskytuje podstatně méně. Pro motivaci trestné činnosti mladistvých je charakteristické, že v mnoha případech se jedná o důsledek jejich nezralosti, když ani oni samotní nejsou schopni náležitě vysvětlit pohnutku svého jednání. U mladistvých pachatelů jako příčinu páchání trestné činnosti lze vysledovat mimo jiné i tzv. konzumní způsob života. Jako druhořadý motiv se již vyskytuje touha vyrovnat se svým vrstevníkům, zejména kamarádům z finančně lépe zabezpečenějších rodin. K tomu všemu přistupují takové jevy, jako je nedostatek odpovědnosti, neúcta k hodnotám vůbec a majetku zvláště, nechuť dodržovat normy upravující život ve společnosti, touha po nezávislosti, odpor ke konformitě společnosti a další. Závažný dopad mají projevy predelikventních znaků v chování mladistvých, jakými jsou absence ve škole, toulání a útěky z domova.

Častou motivací násilné trestné činnosti je potřeba či snaha demonstrovat sílu, zvýraznit se a imponovat u svých vrstevníků a získat jejich uznání, obdiv, ale vytvořit si i určité vůdčí postavení v partě.

Trestný čin loupež se u mladistvých vyskytuje stále častěji. Jde převážně o útoky namířené vůči starším lidem, ale i dětem. Pokud jsou předmětem útoku dospělí, jde většinou o trestnou činnost skupiny pachatelů. Vyskytují se i případy loupežných přepadení za použití zbraní, nebo jejich atrap.

Zvláštnosti způsobu páchání trestné činnosti mladistvých lze charakterizovat takto:

- výběr předmětu útoku je určován rozdílným hodnotovým systémem mladistvých,
- trestná činnost je obvykle páchána skupinově s nízkou úrovní organizace,
- obvykle schází příprava ke spáchání trestné činnosti, pokud je trestná činnost připravována, úroveň přípravy je povrchní, nedokonalá,
- chování mladistvých delikventů se vyznačuje neúměrnou brutalitou,
- nevýhoda mladistvého pachatele spočívající v nedostatku věku, fyzické síly apod. je nahrazována neúměrnými prostředky k překonání překážky a cíle,
- kriminální delikty jsou často páchány pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, které posilují odvahu i agresivitu,
- při recidivě trestné činnosti mladiství pachatelé volí stejný způsob spáchání a své konání z předchozí trestné činnosti opakují,
- alibi si zajišťují u svých kamarádů, nebo v partě, obvykle však až po spáchání trestné činnosti,
- s připravovanou trestnou činností se obvykle svěřují svým kamarádům nebo členům party,
- obvykle schází snaha utajovat spáchání trestného činu,
- předmětem zájmu jsou obvykle předměty, které momentálně potřebují,
- rozhodování a jednání je spíše emotivní než racionální.

Příčiny a podmínky páchání trestné činnosti mladistvými jsou zejména ve vývojových zvláštностech mladého člověka a mikrostruktuře, ve které se pohybuje. Jde o dva soubory faktorů, na základě kterých je formován hodnotový systém, sociální orientace, postoje k lidem a další charakterové atributy osobnosti člověka. Rozhodující roli při formování osobnosti má rodina, přátelé a známí, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk vyrůstá a žije. Nezanedbatelný vliv má však i škola, kamarádi, parta a další. Negativní vývojové vlivy pak nejcitlivěji zasáhnou oblast psychiky člověka, tj. motivaci, sebeovládání, citovou a morální složku osobnosti. Rozdílnost v dosažené úrovni a kvalitě uvedených složek osobnosti je příznačná nejen mezi věkovými kategoriemi člověka, ale i mezi jedinci stejného věku. Rozdíly jsou patrné i ze sociologického hlediska, kde určují především

sociální funkci a pozici, kterou jedinec zaujímá ve společnosti a v dané věkové skupině. Mladistvý netvoří homogenní sociální skupinu. Uvnitř je výrazně diferencována podle věku, pohlaví, ale také podle sociálních rolí a postavení mezi vrstevníky a podle dalších činitelů, které ovlivňují chování jedince.

Všechny uvedené, ale i další složky osobnosti a prostředí, pokud se vyvíjejí patologicky, jsou významné i z kriminologického pohledu a určují strukturu a způsob páchaní kriminálních deliktů. Obecně pak o nich hovoříme jako o příčinách, které vedou k páchaní trestné činnosti mladistvými. (4)

➤ Podíl trestných činů loupeží spáchaných v noční době.

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad 26 trestných činů loupeží, kdy 10 loupeží bylo spácháno v noční době, tedy od 22.00 hod. do 06.00 hod., což činí 38,5 %. V roce 2000 byl nápad 34 trestných činů loupeží, kdy 18 loupeží bylo spácháno v noční době, což činí 52,9 %. V roce 2001 byl nápad 41 případů trestných činů loupeží, kdy 10 loupeží bylo spácháno v noční době, což činí 24,4 %. V roce 2002 byl nápad 49 případů trestných činů loupeží, kdy 14 loupeží bylo spácháno v noční době, což činí 28,6 %. V roce 2003 byl nápad 48 případů trestných činů loupeží, kdy 11 loupeží bylo spácháno v noční době, což činí 22,9 %. V průměru bylo 33,5 % loupeží spácháno v noční době. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce.

Tab. č. 8 – podíl loupeží spáchaných v noční době od 22.00 hod. do 06.00 hod. na nápadu trestného činu loupeží v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet trestných činů loupeží	26	34	41	49	48
počet tr. č. loupeží spách. od 22 do 6 h.	10	18	10	14	11
podíl tr. č. loupeží spách. od 22 do 6 h.	38,5 %	52,9 %	24,4 %	28,6 %	22,9 %

V okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003 bylo spácháno v průměru 33,5 % trestných činů loupeží v noční době od 22.00 hod. do 06.00 hod.

Většina loupeží spáchaných v noční době od 22.00 hod. do 06.00 hod. je tzv. „pouličních“. Tedy loupeží, spáchaných na místech veřejnosti přístupných jako jsou komunikace, parky apod. Většina obětí je při přepadení pod vlivem alkoholu. Objasňování těchto loupeží je velmi obtížné vzhledem k tomu, že se ve většině případech dějí beze svědků, oběti jsou okradeny „pouze“ o finanční částky a nedokáží udat popis pachatele. Rovněž tak ohledáním místa činu se většinou nepodaří zajistit žádné upotřebitelné stopy, které by vedly k ustanovení pachatele a objasnění případu. V těchto případech je tedy důležitá prevence, aby k těmto případům docházelo co nejméně.

Při každé cestě v noční době je třeba věnovat pozornost svému okolí. Nikdy si nezkracovat cestu lesem, parkem, staveništěm či temnými průchody. Vyhýbat se místům, odkud se trouse podnapilé osoby. Vždy raději přejít na druhou stranu chodníku, je-li v blízkosti rozparádný hlouček mladíků a mužů nebo vchod do restaurace nevalné pověsti. Zásadně nechodit neosvětlenými prostory, zadními trakty domů, snažit se nedávat najevo alkoholové opojení. Při cestě na nějakou oslavu, vždy zajít ze zaměstnání nejprve domů, odložit pracovní aktovku, uschovat razítka, dokumenty, firemní peníze a rodinným příslušníkům vždy sdělit cíl cesty a dobu návratu. Při jakékoliv pozdější změně toto zatelefonovat domů a údaje upřesnit. Při zpáteční cestě použít taxi nebo se nechat odvést domů rodinným příslušníkem. Při návratu pěšky nikdy nechodit v těsné blízkosti vchodů do domů, kde může čekat nebezpečí a na rohu ulice vždy přejít na vzdálenější stranu chodníku. Po silnici chodit vždy vlevo (čelem k protijedoucím vozidlům) a vždy raději ustoupit ke krajnici, pokud řidič v protijedoucím vozidle nepřepne dálková světla na potkávací. Na silnici se raději vyhnout partě rozjařených osob. Při zastavení vozidla s neznámou osádkou do něho nenastupovat. Při ohrožení utíkat směrem od auta vždy v protisměru jeho jízdy a co nejhlasitěji volat o pomoc. Zejména v noci je takové volání slyšet daleko a celá řada lidí v noci nespí. Nebát se volat o pomoc ani v lese, neboť

zejména myslivci zde často vysedávají i v době, kdy jiní lidé spí, a navíc zde znají důvěrně takřka každý strom či pěšinku.

Jde-li o ženu, je vždy lepší, když ve večerní či noční době jde vždy v doprovodu muže, a zdrží-li se kdekoliv sama, rozhodně se vyplatí objednat si taxi či požádat někoho ze známých o doprovod.

Samotná žena by nikdy neměla v noční době zůstat sama na místech, kde jí může hrozit nebezpečí.

Cestuje-li žena vlakem ve večerní a noční době, je vždy vhodné sednout si co nejbližší ke kupé průvodčího či vlakvedoucího. Nikdy si nesedat do prázdného kupé. Žena by si ve vlaku měla vždy raději sednout do společného vozu (nerozděleného na jednotlivá kupé) a blíže k dalším ženám. Ani čekání či vystupování na zastávkách ČD, autobusů a tramvají v osamělých či problematických místech nelze doporučit.

Každé přepadení je pro přepadeného vždy mimořádnou událostí – šokem, který u netrénovaných jedinců často způsobuje i naprostou bezmocnost. K předejití přepadení je třeba si občas představit situaci, kdy k přepadení dojde a co v takovém krajním případě podniknout. Protože ten, kdo chce přepadnout, si většinou akci pečlivě plánuje, tipuje osobu, sleduje ji (kudy chodí, kdy a kam), aniž by si toho budoucí oběť povšimla, má přepadený vždy jistou nevýhodu. Proto je třeba se vždy dobře dívat kolem sebe, kdy leccos může na budoucí možné přepadení upozornit. (11)

➤ **Loupeže v bankách a peněžních ústavech.**

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa nápad 26 případů trestných činů loupež, kdy v 1 případě byla objektem loupeže banka nebo peněžní ústav, což činí 3,8 %. V roce 2000 byl nápad 34 případů trestných činů loupež, kdy v tomto roce se nestala objektem loupeže banka nebo peněžní ústav. V roce 2001 byl nápad 41 případů trestných činů loupež, kdy ve 2 případech byla objektem loupeže banka nebo peněžní ústav, což činí 4,9 %. V roce 2002 byl nápad 49 případů trestných činů loupež, kdy v 1 případě byla objektem loupeže banka nebo peněžní ústav, což činí 2 %. V roce 2003 byl nápad

48 případů trestných činů loupež, kdy ve 4 případech byla objektem loupeže banka nebo peněžní ústav, což činí 8,3 %. V průměru se stala objektem loupeže banka nebo peněžní ústav v 3,8 %. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce.

Tab. č. 9 – podíl loupeží v bankách nebo peněžních ústavech na nápadu trestného činu loupež v okrese Česká Lípa v letech 1999 až 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
počet trestných činů loupež	26	34	41	49	48
počet tr.č.loupež v bankách a pen.úst.	1	0	2	1	4
podíl tr.č.loupež v bankách a pen.úst.	3,8 %	0 %	4,9 %	2,0 %	8,3 %

V okrese Česká Lípa se v letech 1999 až 2003 v průměru v 3,8 % stala objektem trestného činu loupež banka nebo peněžní ústav.

➤ **Objasněnost loupeží v bankách a peněžních ústavech.**

V roce 1999 byl v okrese Česká Lípa spáchán 1 případ trestného činu loupež, kdy objektem byla banka nebo peněžní ústav a tento případ byl i objasněn, což činí 100 %. V roce 2000 nedošlo k trestnému činu loupež, kdy byla objektem banka nebo peněžní ústav. V roce 2001 došlo ke 2 případům trestného činu loupež, kdy objektem byla banka nebo peněžní ústav a oba tyto případy byly objasněny, což činí 100 %. V roce 2002 byl spáchán 1 případ trestného činu loupež, kdy objektem byla banka nebo peněžní ústav a tento případ byl objasněn, což činí 100 %. V roce 2003 došlo ke 4 případům trestného činu loupež, kdy objektem byla banka nebo peněžní ústav, z toho 3 případy byly objasněny, což činí 75 %. V průměru bylo objasněno 93,8 % loupeží v bankách nebo peněžních ústavech. Uvedené údaje jsou znázorněny v níže uvedené tabulce.

z místa činu. Přepadení jsou často páchána krátce po otevření nebo před uzavřením peněžního ústavu či v době polední.

K útěku pachatelé používají převážně osobní nebo nákladní automobily, jež zaparkují před peněžním ústavem nebo v jeho blízkosti. Často jde o vozidla odcizená nebo alespoň opatřená falešnou státní poznávací značkou. Krátce po loupeži vozidlo vyměňují za jiné nebo je opouštějí.

Jednání pachatelů při přepadení mívá relativně stejný průběh. Přibližují se k místu činu nenápadně a krátce před vstupem či po vstupu do prostoru pokladen si maskují obličej. Skutečnou zbraní nebo podobným předmětem ihned ohrožují zaměstnance i zákazníky. Požadují předání peněz na hotovosti nebo si je vezmou sami ze stolů či trezoru. Peníze ukládají do plastických obalů, pytlů nebo tašek a stále se snaží jednat rychle. Místo činu zpravidla velmi rychle opouštějí, někdy přeruší i telefonické spojení. Zaměstnanci bývají uzamčeni nebo svázáni ve vedlejších prostorách.

Pachatelé málokdy zanechávají stopy vyhodnotitelné pro účely identifikace a důkazního řízení. Je tomu tak zejména v případech, kdy se ničeho nedotýkají, peníze si nechají podat nebo mají rukavice.

V případě bankovní loupeže se vyskytují dvě varianty nasazení policejních sil a to nasazení sil, když jsou pachatelé ještě přítomni v napadeném objektu nebo nasazení sil, když v době vyrozumění policie jsou pachatelé již na útěku.

K tomu, aby bylo zvoleno správné rozhodnutí, jsou nezbytné zejména tyto informace: jaká je současná situace v napadeném objektu, jak vyhlíží pachatel či pachatelé (postava, oděv a jiné), které předměty měl pachatel při sobě (zbraně, pytle a jiné), jaký dopravní prostředek použil k útěku a kterým směrem prchal. Pachatelé takových loupeží jsou zpravidla ozbrojeni a připraveni zbraně použít.

Prvý zásah spočívá v okamžitém výjezdu všech sil, které jsou k dispozici, na místo činu, a to do jeho bezprostřední blízkosti. Je nutno jet bez zvláštních signálů a všimnout si podezřelých vozidel a osob.

Po příjezdu k objektu napadení se musí kontrolovat východy a cesty možného útěku a zjistit, zda se pachatel nalézá ještě v objektu nebo v jeho blízkosti.

Znakem toho, že pachatel je přítomen, může být skutečnost, že před vchodem do objektu nečeká žádný zaměstnanec, z objektu nevycházejí žádné osoby, uvnitř objektu se všichni chovají tiše a osoby, které chtějí vstoupit dovnitř, se neprodleně vracejí.

Je nutné nevrátit se do objektu, nýbrž z krytého místa pozorovat východ a čekat, až pachatel opustí objekt. Zkontrolovat nejbližší okolí objektu, zda tam nejsou vozidla připravená pro útěk (zapnutý motor, řidič za volantem, otevřené dveře, vůz bez spz nebo s falešnou spz). Podezřelá vozidla zablokovat služebními vozy nebo jinými prostředky.

Jestliže pachatel opustí objekt s rukojmím, nelze provádět opatření, která by ohrozila život rukojmí. V takovém případě je nutno jednat podle zvláštních pokynů příslušného nadřízeného. Osvědčuje se neklást pachateli odpor, prodlužovat vyjednávání, hrát na čas, zklidňovat situaci, zpochybňovat pachatelův úspěch.

Na základě informace o popisu pachatele a jeho oděvu, o cestě nebo směru útěku, o použitém vozidle a předmětech (taškách, pytlích, zbraních) vyhlásit policejní pátrání příslušného druhu a rozsahu.

Po vyhlášení pátrání nasadit všechny policejní síly do aktivní činnosti ve směru známého nebo pravděpodobného útěku pachatele a k zajištění místa činu. Informovat všechny policejní útvary umístěné na cestě nebo ve směru pachatelova útěku a požádat o spolupátrání.

Na místě činu provést informativní výslechy svědků a informace předat policistům provádějícím pátrání.

Prohledat nejbližší okolí místa činu, vyhledat vozidla připravená k útěku nebo zanechané předměty a současně v potřebném okruhu pátrání obsadit uzlová dopravní stanoviště nebo místa průjezdu (křižovatky, odbočky, nájezdy na dálnici apod.) a zřídit kontrolní místa se zpomaleným průjezdem. Zapisovat projíždějící vozidla do kontrolních listů, které se později vyhodnotí.

V prostoru pátrání sledovat, zda se některé osoby nechovají nápadně (jízda nadměrnou rychlostí, nerespektování dopravních signálů, náhlé změny směru jízdy před místem kontroly apod.).

Je-li pachatel spatřen, pronásledovat ho, popřípadě sdělit vlastní stanoviště a směr jízdy pachatele veliteli opatření.

Zaměstnance peněžního ústavu nebo zákazníky, kteří v době činu byli přítomni, podrobně vyslechnout o činu, pachateli atd., aby bylo možno po pachateli pátrat podle konkretizovaného popisu, nebo ho i identifikovat.

Není-li pachatel (pachatelé) po prvním zásahu dopaden, přistupuje se k jeho zjišťování pomocí operativních i klasických kriminalistických metod.

Loupežím v peněžních ústavech se předchází již tím, že vnitřek budov je stavebně, technicky a signalizačně řešen tak, aby nebyl možný průchod jednotlivými částmi a sektory zejména k místům, kde jsou uloženy velké hodnoty.

Při pátrání po pachatelích bankovních loupeží je využíváno i fotografických snímků. Kvůli tomu jsou v některých bankách instalována technická zařízení pro nepozorované pořízení fotosnímků a videozáznamů. Snímky slouží pro pátrání po pachatelích s pomocí veřejnosti. (12)

Mnoho prospěšného a účinného na úseku prevence bankovních loupeží by mohla učinit masová média. Dosavadní spekulativní titulky o právě zdařilých bankovních loupežích s akcentem, že pachatelé získali vysokou kořist, podporují falešné představy potenciálních pachatelů a neodrazují je od přepadení bank, spíše naopak. Média by v celospolečenském zájmu neměla myslet ve svém zpravodajství jen na senzaci, na své zisky, nýbrž i na prevenci kriminality, tj. hovořit o objasněnosti bankovních loupeží, o výměře vysokých trestů odnětí svobody v konkrétních případech apod. (14)

4. ZÁVĚR

Loupež je typický trestný čin náležející do tzv. pouliční a tím i velkoměstské kriminality. Ta úzce souvisí s absencí či nedostatečnou úrovní společenské kontroly lidského chování, a to kontroly formalizované i neformální. Intenzita této kontroly, především neformální, je nepřímo úměrná hustotě obyvatelstva té které lokality. Zejména ve velkoměstském prostředí vzniká mnohem více kriminogenních situací, přičemž sociální anonymita je zde vysoká. Mezi pachateli výrazně převažují osoby z mladších věkových kategorií, podle pohlaví je podíl mužů výraznější nežli u jiných trestných činů. Ženy vystupují zpravidla v úloze pomocnic při útoku. Pachatelé se vyznačují podprůměrnou vzdělaností úrovní, pocházejí z nižších sociálních vrstev a často z nevhodného rodinného prostředí. Projevují se u nich sklony k vyhýbání se práci a k alkoholismu. Zpravidla již byli dříve soudně trestáni, ale pro jinou majetkovou nebo násilnou trestnou činnost, jejíž závažnost postupně eskaluje.

Loupeže jsou často páčány pod bezprostředním vlivem alkoholu a motivovány potřebou získat prostředky na něj. U mladistvých pachatelů hraje v motivaci jednání určitou roli i skupinová solidarita. Intenzita útoku pak mnohdy přesahuje jeho sledovaný účel, takže v takových případech se motiv agrese vůči oběti jeví jako prvotní.

Větší část loupeží se odehrává za použití brachiálního násilí, beze zbraně. Pokud je zbraň použita, závažnost zranění oběti bývá přímo úměrná nebezpečnosti použité zbraně. Šíří se používání různých uspávacích a omamných prostředků, s jejichž pomocí se vyvolává bezmocnost vytypovaných obětí. Většina loupeží nekončí způsobením vážnější škody na zdraví nebo majetku. Kořist získaná loupeží bývá relativně nízké hodnoty a pachatelé ji zpravidla ihned realizují opět za alkohol. Objevují se však i náznaky zvyšující se organizovanosti pachatelů loupeží. Nejfrekventovanějším místem páčání loupeží jsou veřejnosti přístupné prostory.

U loupeže vystupuje často do popředí úloha oběti v genezi trestného činu. Nezřídka sám poškozený přispívá určitou formou k tomu, že se stává obětí trestného činu. Viktimogenní prvky v chování oběti, stimulující pachatele k pojetí a realizaci úmyslu spáchat trestný čin, bývají nejčastěji obsaženy v podobě provokace nebo neopatrnosti. U loupeží souvisí viktimnost typicky s lehkomyšlností a neopatrností oběti vyvolanou opileckou euforií.

Nejen loupež, ale ani násilná kriminalita jako celek není ve společnosti rozložena rovnoměrně. Její distribuce závisí na takových sociodemografických charakteristikách jako je pohlaví, věk, bydlení ve městě či na venkově, dále na sociálně ekonomickém statusu, na stupni dosaženého vzdělání. Znamená to, že násilné trestné činy páchají mnohem častěji muži než ženy, osoby do třiceti let věku nežli osoby starší, příslušníci nižších sociálně ekonomických vrstev nežli středních a vyšších, osoby nevzdělané nežli osoby vzdělanější, lidé bydlící ve městech než na vesnicích apod. (15)

Možnosti prevence násilné kriminality jsou poněkud omezenější nežli je tomu např. u kriminality majetkové. Je to dáno jednak charakteristickými zvláštnostmi pachatelů násilných trestných činů (z nemalé části jde o osoby s nízkou inteligencí, podprůměrným vzděláním, s psychopatickými rysy osobnosti), jednak skutečností, že valná část násilných trestných činů není předem plánována (mají spíše spontánní povahu a nezřídka jsou páčány pod bezprostředním vlivem alkoholu). Pachatele lze ovšem rozdělit na disociální (u nichž hraje u spáchání trestného činu rozhodující roli příznivá kriminogenní situace), asociální (situace je využita, ale rozhodující roli nehraje) a antisociální (situace je spíše navozená).

Základní cesty prevence násilné kriminality tak spočívají zejména ve sféře prevence sociální. Patří sem především opatření obecnější povahy, jako je zvyšování vzdělanosti a kulturnosti, vytváření návyku na užitečné využívání volného času, zlepšování sociálního klimatu v institucích, potírání alkoholismu. Poslední ze zmíněných opatření má v prevenci násilné

kriminality obzvláštní důležitost, neboť podnapilost pachatele nebo oběti bezprostředně ovlivňuje vznik konfliktů mezi pachatelem a obětí a odstraňuje zábrany vůči společensky škodlivým rozhodnutím. Kriminogenním faktorem jsou také patologické změny vyvolané v organismu systematickým nadměrným požíváním alkoholu, kdy dochází nezřídka ke vzniku primitivních či neadekvátních reakcí, či k zdánlivě nepochopitelnému násilnému jednání pachatele. S určitým zjednodušením lze říci, že prevence násilné kriminality je proto do značné míry totožná s bojem proti alkoholismu a jiným toxikomániím. Další možnosti jsou skryty v důsledné ochraně osobnosti, občanského soužití a veřejného pořádku.

Násilná kriminalita je výrazně záležitostí nižších věkových kategorií, přičemž ji často předchází antisociální činnost ve věku nižším, nežli je hranice trestní odpovědnosti. Proto se prevence musí zaměřit na depistáž ohrožených rodin, případně lokalit, a na intenzivní výchovnou péči o mládež, zvláště tam, kde rodinné prostředí není garantem řádné výchovy.

Masmédia mohou sehrát významnou roli v prevenci násilné kriminality již tím, že budou zvýrazňovat hranici mezi dovořeným a nedovořeným chováním. Přitom by se měla vyvarovat šíření myšlenky, že násilné „řešení“ konfliktů je účinné a že se vyplácí.

Situační prevence má význam především pro předcházení loupežím. Jde např. o zajištění patřičné viditelnosti veřejných prostranství, zejména kriminogenních zón, jejich dostatečné osvětlení po setmění, odstranění různých překážek viditelnosti, dále o sledování kriminogenních zón pomocí průmyslové televize i stálou policejní hlídkovou službou s kombinací pěších a motorizovaných hlídek, instalací veřejných poplašných signalizačních zařízení na dostupných místech. K poklesu loupeží by prospělo i větší rozšíření bezhotovostního platebního styku, který je ve vyspělých zemích tržního hospodářství již naprosto běžný.

U okruhu osob vystavených zvýšenému riziku viktimizace je důležité zabezpečovat výcvik technik chování v situaci bezprostředního ohrožení přepadením. Širší veřejnost je vhodné informovat, jak se vystříhat nebezpečí

napadení a na konkrétních případech poukazovat na nekritičtější situace, jež trestným činům předcházejí nebo které je doprovázejí. (15)

5. LITERATURA

1. BRZYBOHATÝ, M.: *Terorismus I. Police history*, Praha 1999.
2. ČÍRTKOVÁ, L.: *Kriminální psychologie*. Eurounion, Praha 1998.
3. ČÍRTKOVÁ, L.: *Policejní psychologie*. Portál, Praha 2000.
4. CHMELÍK, J.: *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. MV ČR, Praha 1998.
5. CHMELÍK, J.: *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. MV ČR, Praha 1995.
6. INNES, B.: *Dobrodružství kriminalistiky. Stopy zločinu*. Svojtka & Co., Praha 2001.
7. JELÍNEK, J., SOVÁK, Z.: *Trestní zákon a trestní řád*, (poznámkové vydání s judikaturou podle stavu k 1.1.2002). Linde, Praha 2001.
8. KONRÁD, Z. a kol.: *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. PA ČR, Praha 1995.
9. MUSIL, J. a kol.: *Kriminalistika*. Naše vojsko, Praha 1994.
10. MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J.: *Kriminalistika*. C. H. Beck, Praha 2001.
11. NĚMEC, M.: *Občan a policie*. Naše vojsko, Praha 1996.
12. NĚMEC, M.: *Organizovaný zločin*. Naše vojsko, Praha 1995.
13. NOVOTNÝ, O. a kol.: *Trestní právo hmotné. II. Zvláštní část*. Codex, Praha 1997.
14. PROTIVINSKÝ, M., ČÍRTKOVÁ, L., HÝSEK, A., NÁCHODSKÝ, Z.: *Bankovní loupeže (přepadení bank, peněžních transportů a kriminalita v bankovníctví)*. Armex, Praha 2001.
15. ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie*. PA ČR, Praha 1996.